

# KVARTERET PERSIKAN

Kulturmiljöanalys



KVARTERET PERSIKAN  
Kulturmiljöanalys

© Tengbom 2015

**Beställare**

Joel Berring, Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad

**Medverkande konsulter**

Lisa Sundström, byggnadsantikvarie, Certifierad sakkunnig kontrollant av kulturvärden och landskapsarkitekt Catarina Holdar, landskapsarkitekt, Tengbomgruppen ab, Katarinavägen 15, Box 1230, 111 82 Stockholm, [www.tengbom.se](http://www.tengbom.se)

**Medverkande samrådsgrupp**

Åsa Dahlin, kulturmiljöstrateg, Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad och Maria Sahlstand, Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad

# Innehåll

---

Bakgrund, syfte och metod	4
Kulturhistorisk lagstiftning och förutsättningar	5
Planer	
Lagar	
Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering av bebyggelse	
Describe - Beskriv	12
Historisk utveckling östra Södermalm	
Interpret/evaluate - Tolka/Värdera	24
Kulturhistorisk värdebeskrivning samt viktning och känslig/tålighetsanalys av kulturhistoriska värden	
Enable - Aktivera	47
Förhållningssätt avseende kulturhistoriska värden	
Referenser	49



# Bakgrund, syfte och metod



## Bakgrund

Stockholms stad arbetar för närvarande med en detaljplan för kvarteret Persikan, beläget på östra Södermalm. Kvarteret rymmer idag SL's bussdepå för innerstadsbussar. Då bussdepån ska flyttas till Fredriksdal i Hammarby ska den befintliga depån rivas. Kvarteret planeras nu för ny bostadsbebyggelse i sju stadskvarter.

Hela Stockholms innerstad är riksintresse för kulturmiljövården. Flera av de särskilt utpekade värdekärnorna inom riksintresset kan komma att beröras av ny bebyggelse i stadsdelen.

Tengbom har av Stockholms stad, stadsbyggnadskontoret, fått i uppdrag att ta fram en kulturmiljöanalys vars syfte är att beskriva de kulturmiljövärden som kan komma att beröras av ny bebyggelse i kvarteret.

## Syfte

Kulturmiljöunderlaget ska användas som planeringsunderlag vid utveckling av platsen och utformning av ny bebyggelse samt utgöra underlag för analyser hur kulturhistoriska värden kan påverkas vid förändring genom ny bebyggelse i kvarteret.

Kulturmiljöanalysen innehåller information om platsens historia och de kulturhistoriskt värdefulla miljöer och värden som ska tas tillvara vid den förestående planeringen av området. I arbetet ska de utpekade värdefulla kulturmiljöerna och värdena för staden och stadsbilden analyseras avseende dess känslighet respektive tålighet för förändring i förhållande till ny bebyggelse inom kvarteret Persikan. Som ett resultat av analysen föreslås möjliga förhållningssätt för ny bebyggelse i kvarteret så att denna utformas med anpassning till befintliga kulturmiljöer.

## Metod

Arbetet har utförts av en byggnadsantikvarie och landskapsarkitekt i samråd med Stockholms stad stadsbyggnadskontor.

Som analysmetod för att beskriva den fysiska miljön har en metod kallad Dive används. Analysmetoden är utarbetad med syfte att öka kunskap och förståelse för den fysiska miljön för att klargöra hur kulturhistoriska värden och kvaliteter kan tas tillvara som en gemensam tillgång vid utvecklingen av ett område.

Enligt Dive-metoden hålls sammanhållna miljöer, inte enskilda objekt i fokus. Metoden består av de fyra stegen, describe, interpret, value och enable.

## Dive

<b>Describe</b> <b>Beskriv</b>	Sammanställning och beskrivning av områdets historia och utveckling.
<b>Interpret</b> <b>Tolka</b>	Beskrivning av områdets historiska betydelse.
<b>Value</b> <b>Värdera</b>	Definition av utredningsområdets kulturhistoriska värden (kulturvärdenas känslighet/tåligt för förändring).
<b>Enable</b> <b>Aktivera</b>	Principer och riktlinjer för kulturmiljön i en planeringsprocess.



# Kulturhistorisk lagstiftning och förutsättningar

## Planer

### Översiktsplan

Landets kommuner ska i en översiktsplan ange hur kommunen avser att tillgodose sina kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

I Stockholms gällande Översiktsplan 2010 - Promenadstaden - uttrycks att staden i sin planering ska bevara och utveckla de kulturhistoriska värdena och tillgodose riksintressen för kulturmiljövården.

Särskilt värdefulla byggnader och miljöer ska prioriteras och beaktas som en viktig resurs för utvecklingen både lokalt, regionalt och nationellt.

Översiktsplan anger även att kulturens betydelse i byggandet av en hållbar stad bör framgå tydligt och kulturmiljöfrågor lyftas fram.

#### Arkitektur Stockholm - ett tillägg till översiktsplan

I ett tillägg till Stockholms översiktsplan - Arkitektur Stockholm - en strategi för stadens gestaltning - godkänd av staden 2014 - uttrycks att all stadsutveckling ska formas med utgångspunkt i Stockholms identitet och kulturhistoria.

#### Stockholms byggnadsordning

Stockholms byggnadsordning ingår i Stockholms översiktsplan 1999 och hänvisas till i översiktsplan Promenadstaden 2010 som ett planeringsunderlag. Stockholms byggnadsordning ska vara till stöd för att omsorgsfullt placera och utforma ny bebyggelse så att den samspelar med sin omgivning.

Stockholms byggnadsordning innefattar beskrivningar och förhållningssätt till stadslandskapet och till de stadsbyggnadskaraktärer som finns i Stockholm. En viktig del i beskrivningen är de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna.

Enligt Stockholms byggnadsordning har allmänna förhållningssätt fastställts som ska ligga till grund för stadsbyggnande. T.ex. ska:

- Stadens och landskapets grundläggande karaktärsdrag beaktas vid bevarande, förnyelse och nyskapande.
- Naturlandskapets tydlighet och karaktär ska skyddas.
- Ny bebyggelse och nya stadsdelar gestaltas så att de till staden bidrar med samma tydlighet, läsbarhet och uttryck för tiden som finns hos den äldre bebyggelsen. De infogas med omsorg om stadslandskapets helhetsverkan i samspel med eller i medveten kontrast till omgivningens bebyggelse.
- Bebyggelse av värde för stadens karaktär och skönhet vårdas så att varje tidsepok blir uppfattbar och stadens historia läsbar.
- Det offentliga rummets betydelse för upplevelsen av staden medför särskilda krav på dess utformning och på den bebyggelse som vänder sina fasader mot detta rum.



Vy över Södermalms siluett.



Detalj- och stadsplaner

Enligt plan- och bygglagen kan kommunen reglera användning av mark- och vattenområden och bebyggelse i detaljplaner och områdesbestämmelser. En detaljplan kan reglera användningen och innehålla skyddsbestämmelser för värdefull bebyggelse/bebyggelsemiljö.

I området kring kvarteret Persikan berörs bebyggda miljöer av olika planer som bl.a. innehåller skydd för kulturhistoriskt bebyggelse. Följande planer i närområdet innehåller bestämmelser för värdefull bebyggelse eller bebyggelsemiljö.

Åsöberget

(Kvarteren Banängsbacken större, Tjärhovet mindre, Tjårboden, Kokaren, Tjårvråkaren, Lotsen utkiken Tjårhovet större). Den gällande planen anger kulturreservat avseende den värdefulla miljön och bebyggelsen. Särskild hänsyn ska tas till områdets egenart (Pl 5835).

Gröna gården

(Gröna gården 1). Den gällande planen för Gröna gården anger reservat för befintlig kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (Pl. 7655, 7525).

Vita bergen

(Vita bergen, Vita bergens bebyggelse och Barnängens koloniområde). Den gällande planer innehåller bestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (Pl 5836). Sofia kyrka skyddas till sina kulturhistoriska värden genom kulturmiljölagen.

Hovings malmgård

(Sommaren 10). Gällande detaljplan för fastigheten anger kulturreservat samt innehåller bestämmelser för värdefull byggnad (Pl. 91044).

Barnängens gård

(Kvarteret Barnängen). Fastigheten för Barnängens gård omfattas av bestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och anges som kulturreservat (Pl. 91044).

Bomullsspinneriet

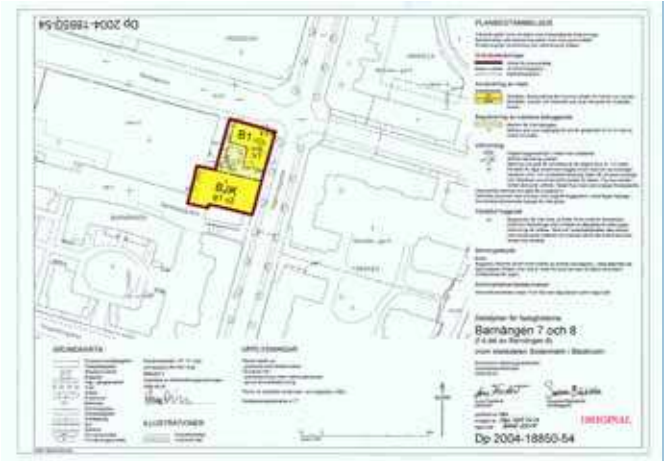
(Kvarteret Barnängen 6, Barnängen 8). Den f.d. Industribebyggelsen i kvarteren omfattas av bestämmelser och rivningförbud avseende kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (Pl. 2004-18850, Pl. 96017).

Fåfången

Fåfången är i gällande plan utlagd som parkmark (Pl. 6173).



Pl 5835. Åsöberget (Kvarteren Banängsbacken större, Tjärhovet mindre, Tjårboden, Kokaren, Tjårvråkaren, Lotsen utkiken Tjårhovet större).

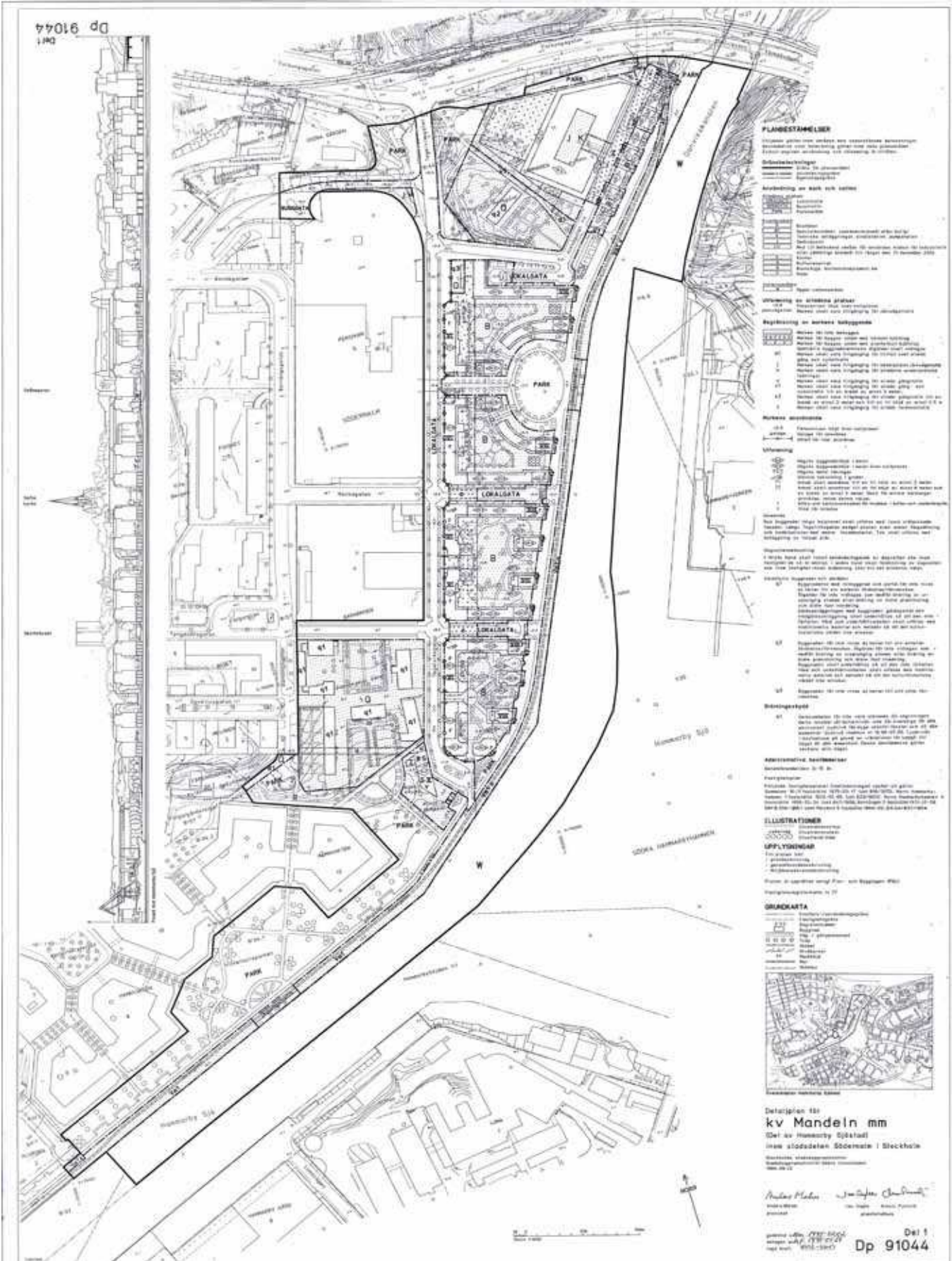


Pl. 2004-18850. Bomullsspinneriet (Kvarteret Barnängen 6).

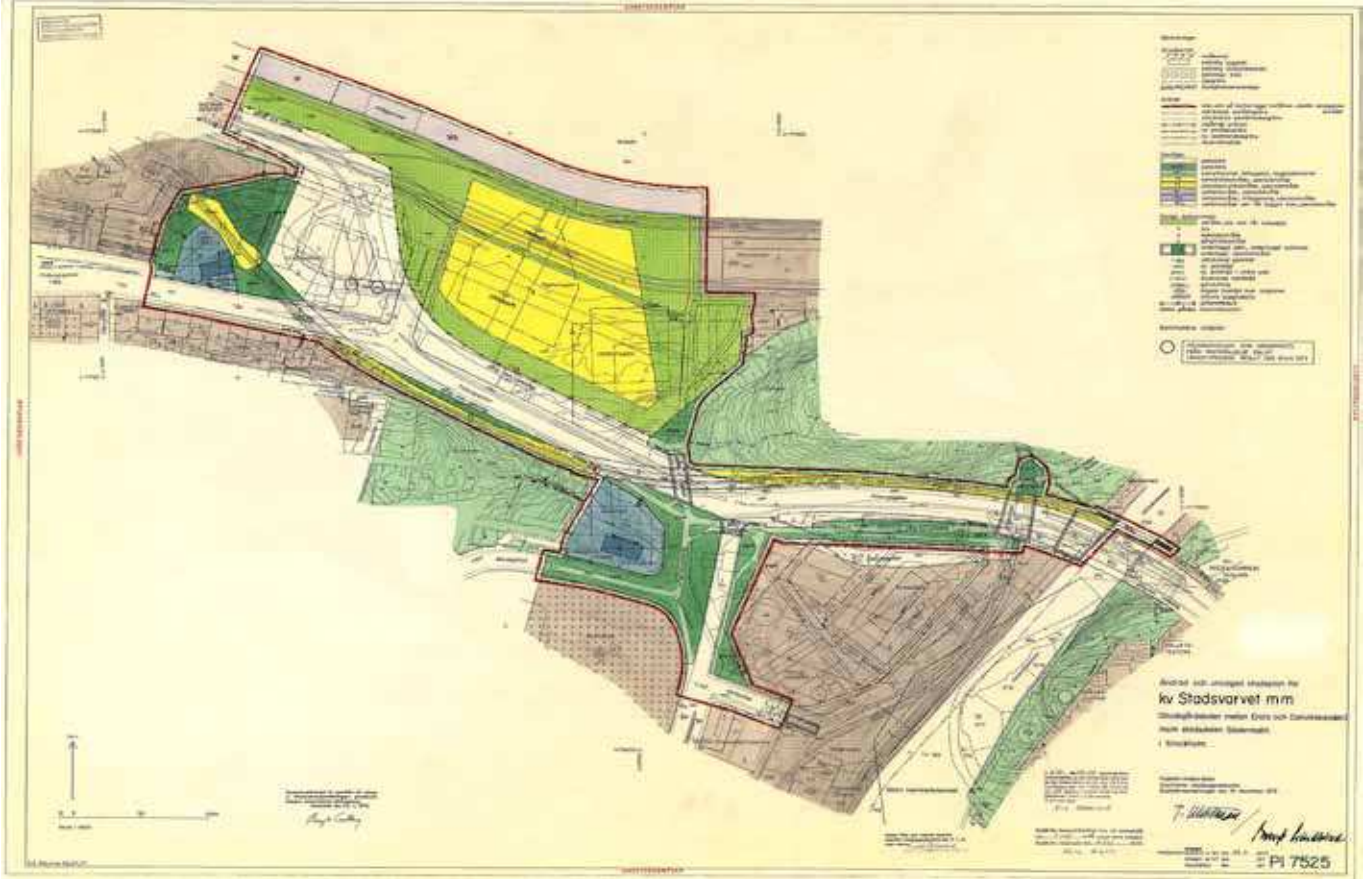


Pl. 5836 Vita bergen (Vita bergen, Vita bergens bebyggelse och Barnängens koloniområde).

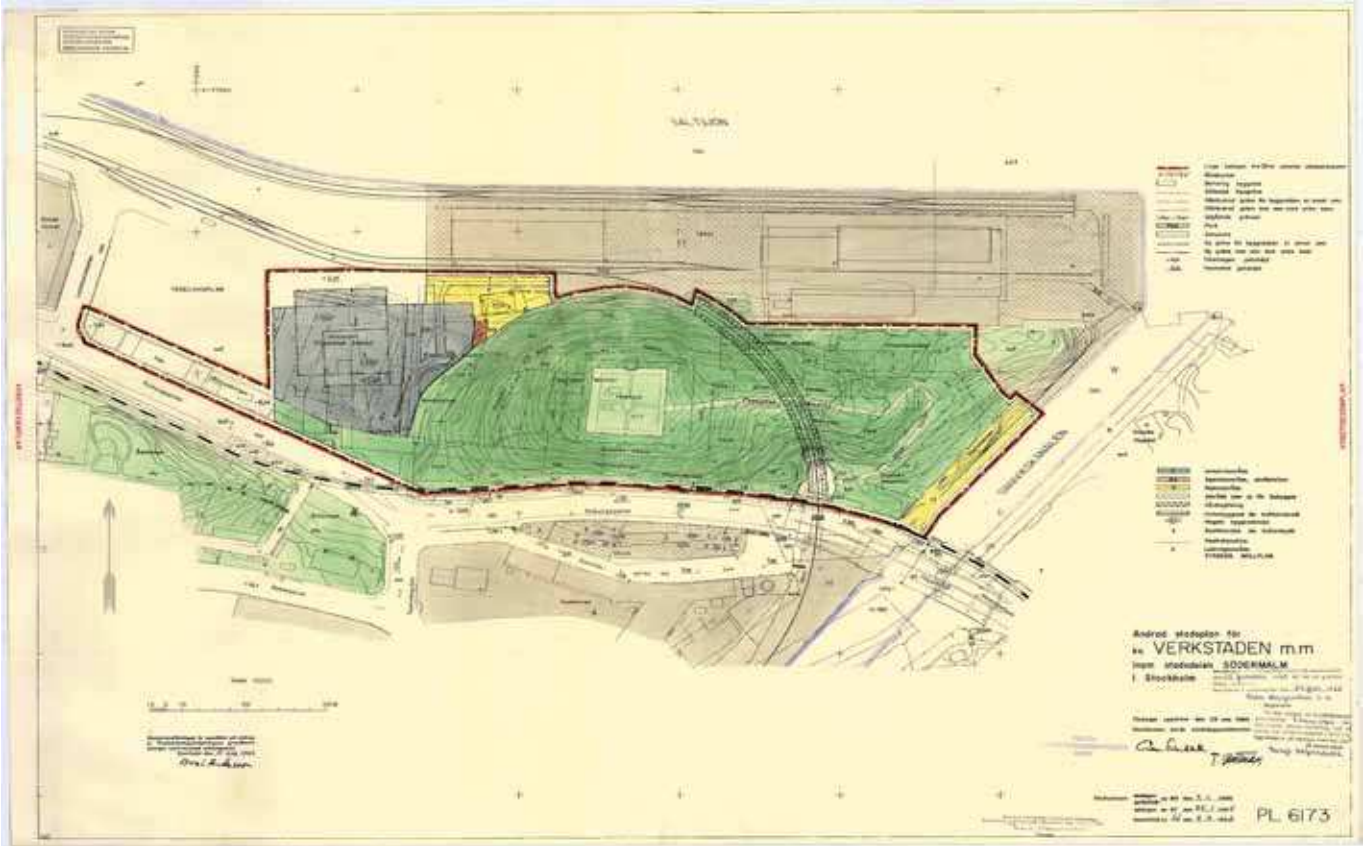




Pl. 91044. Inkluderar Hovings malmgård (Sommaren 10) och Barnängens gård (Kvarteret Barnängens gård).



Pl. 7525. Inkluderar Gröna gården (Gröna gården 1).



Pl. 6173. Inkluderar Fåfången.



# Lagar

## Miljöbalken - Riksintressen

Värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas enligt en central lagstiftning – Miljöbalken. Enligt Miljöbalkens kapitel 1 ska värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas.

I Miljöbalkens 3 kapitel finns skydd för riksintressen för kulturmiljövården. Riksintressen för kulturmiljövården pekas ut av Riksantikvarieämbetet och innebär att den utpekade kulturmiljön är av nationellt intresse. Riksintresseområden ska enligt Miljöbalken tas tillvara i planering och utveckling och skyddas mot påtaglig skada. Det är kommunens ansvar att i sin översiktsplan redovisa hur områden av riksintresse för kulturmiljö ska tillgodoses.

Riksdagen har även pekat ut geografiska riksintressen med hänsyn till natur- och kulturvärden. Ett av dess är ”Mälaren med öar och stränder”. De geografiska riksintressena skyddas enligt Miljöbalkens 4 kapitel.

**Riksintresseområde Stockholms innerstad**  
Hela Stockholms innerstad med Djurgården är ett riksintresse för kulturmiljövården. Inom riksintresset har värdekärnor pekats ut som områden inom staden som innehåller särskilda stockholmska särdrag.

För riksintresset har Riksantikvarieämbetet utarbetat följande motiv samt beskrivning av uttrycken för riksintresset (*uttryck av särskilt intresse för stadsdelen kring kvarteret Persikan markerat i fet stil*):

**Motiv för riksintresset:**  
Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsel och försvar.

Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade.

Residensstad, domkyrko- och universitetsstad samt viktig sjöfarts- och industristad.

(Stiftsstad, Skolstad).

**Uttryck för riksintresset:**  
• Uttryck för funktionen som huvudstad och förvaltningsstad alltsedan medeltiden, men särskilt från 1600-talet och framåt.

• Kungliga miljöer, byggnader för rikets och länets förvaltning, kulturinstitutioner och annan bebyggelse som sammanhänger med funktionerna som huvudstad och länsstad.

• Den medeltida storstaden med tät stenbebyggelse. Staden mellan broarna, ”Gamla Stan” som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utvecklingen under olika skeden av medeltiden och 1500-talet, med den äldsta delens planmönster av stora oregelbundna kvarter innanför långgatorna och den senare medeltidens karaktäristiska ”revbensmönster” med små smala gränder ner till vattnet. Kyrkorna och de många husen med medeltida murverk, gaturummens och torgens karaktär.

• **Bevarade rester av det äldsta gatunätet på Södermalm.**

• Kyrkor på malmarna, som genom läge, namn och till en del murverk bevarar minnet av medeltidens och 1500-talets stad.

• 1600-talets starkt expansiva stad, med stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen. Gamla Stans yttre ”årsring”, med Skeppsbroraden, Nygatskvarteren och slottsområdet.

• Riddarholmen och Blasieholmen.

• Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder.

• **Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet.**

• **Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stadspalats, malmgårdar, borgargårdar samt även äldre parker och inslag av grönska.**

• **De lägre samhällsklassernas småskaliga trähus i**

**stadens dåvarande ytterkanter och otillgängliga delar.**

• **Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, och byggnader i bestämda hushöjder.**

• Villastaden, nya typer av offentliga byggnader, folkrörelsebyggnader och -miljöer, kommunaltekniska anläggningar och parker.

• Genombrottsgator och områden planlagda som ”ny stadsdel” i enlighet med 1874 års byggnadsstadga.

• **Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.**

• 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling.

• Lärkstaden, Diplomastaden, Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden.

• Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden.

• **Parkanläggningar och grönska, innerstadens koloniträdgårdar.**

• Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity.

• Smalhusområdet Abessinien i Hjorthagen.

• **Sjöfarts-, handels- och industristaden. Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader som hör ihop med flottan och sjöfarten.**

• Skeppsholmen och Kastellholmen, delar av Djurgården, Beckholmen. Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader.

• **Industrimiljöer som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet, bland annat Barnängen, Kungliga Myntet, Ludvigsberg, Almgrens sidenväveri och de många bryggerierna.**

• Det vetenskapliga, intellektuella och religiösa livets byggnader och miljöer. Observatoriet, den gamla tekniska högskolan och byggnader och miljöer som hör samman med det gamla universitetsområdet.

• Byggnader för akademier och lärda samfund.

• Bibliotek, utställningslokaler och de många museerna.

• Institutionsbältet på Norra Djurgården.

• Bergianska trädgården.

• Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer.

• Teatrar och konsertsalar, Gröna Lunds tivoli och andra nöjesetablissemang.

• **Anrika restauranger och värdshus, ordenshus och lokaler för olika sällskap, Skansen, Fåfången, idrottsanläggningar, parker och flanörstråk.**

• Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark.

• Utvärdshus, slott och villor med omgivande parker från 1600- och 1700-talen och senare.

• **Andra Stockholmska särdrag som exempelvis anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och från Mälaren.**

• **Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet.**

• **De tydligt avläsbara ”årsringarna” i stadsväxten.**

• **Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden.**

• **Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer.**





Särskilt utpekade värdekärnor inom riksintresse för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården intill kvarteret Persikan. Områden med markerad linje anger värdekärna.

Kulturmiljölagen

Kulturmiljölagen innehåller grundläggande bestämmelser till skydd för kulturarvet.

Inledningsparagrafen lyder ”Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla”.

Lagen innehåller även skydd för fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen.

Ett byggnadsminne skyddas och vårdas enligt särskilt fastställda skyddsbestämmelser.

Kyrkor och begravningsplatser ska vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Ändringar av en kyrka kräver tillstånd från länsstyrelsen.

Fornlämningar får inte skadas eller ändras utan länsstyrelsens tillstånd.

Det avgränsade utredningsområdet berör inga byggnadsminnen. Dock har de av Stockholms stadsmuseum blåklassade byggnader bedömts motsvara fordringarna för ett byggnadsminne.

**Kyrkliga kulturminnen**  
Sofia kyrka skyddas till sina kulturhistoriska värden enligt kulturmiljölagen.

**Byggnadsminnen**  
I kvarteret Persikans närhet finns inga byggnadsminnen. Dock flera blåklassade byggnader vilka motsvarar fordringarna för ett byggnadsminne.

**Fornlämningar**  
Kvarteret Persikan berörs av en registrerad fornlämning. Fornlämningen utgörs av den f.d. begravningsplatsen Danvikens gamla kyrkogård.

Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen (PBL) ställs krav på att byggnader ska utformas med hänsyn till platsens värden och kvaliteter.

Enligt PBL 2 kap. ska byggnader utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till:

- Stads- och landskapsbilden
- Natur- och kulturvärdena på platsen
- En god helhetsverkan

Kommunerna har ansvar för kulturmiljöfrågor utifrån bestämmelserna i Plan- och bygglagen (PBL).

Vid ansökningar om bygglov skall kommunen bland annat kontrollera att byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas. Oavsett om en byggnad är särskilt värdefull eller inte ska ändringar alltid utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag och värden inte går förlorade.

**Förbud mot förvanskning**  
PBL 8 kap. 13 § En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Förvanskningsförbudet gäller även anläggningar, tomter (som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser), allmänna platser och bebyggelseområden.

**Underhåll och varsamhet**  
PBL 8 kap. 14 § Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

PBL 8 kap. 17 § Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering av Stockholms bebyggelse

Enligt plan- och bygglagen får en byggnad som är särskilt kulturhistoriskt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas.

I Stockholms stad har Stadsmuseet uppdraget att peka ut vilka byggnader och bebyggelsemiljöer det är. Stadsmuseet har utarbetat en metod som innebär att kulturhistoriskt värdefulla byggnader kan få tre olika klassificeringar (blått, grönt eller gult). Den kulturhistoriska klassificeringen är ett kunskapsunderlag som ska ligga till grund för bedömningar i samband med detaljplanering och bygglovsprövning enligt plan- och bygglagen.

Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering

Blått

Blåklassade byggnader är den högsta klassen och omfattar synnerligen kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen.

Grönt

Grönklassade byggnader innebär att bebyggelsen är särskilt kulturhistoriskt värdefull ur historisk, kulturhistoriskt, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Gult

Gulklassade byggnader innebär att bebyggelsen har positiv betydelse för stadbilbilden och eller har ett visst kulturhistoriskt värde.

Hela Stockholms innerstad har av stadsmuseet bedömts omfattas av ett kulturhistoriskt värde.

Inom det avgränsade utredningsområdet på östra Södermalm har flera byggnader en kulturhistorisk klassificering. Till dessa hör:

Blåklassad bebyggelse

- Bebyggelse på Åsöberget
- Gröna gården
- Bebyggelse i Vita bergen
- Sofia kyrka i Vita bergen
- Hovings malmgård
- Barnängens gård
- Fd. Stockholms Bomullsspinneri
- Barnängens koloniträdgård
- Faggens krog
- Patons malmgård

Grönklassad bebyggelse

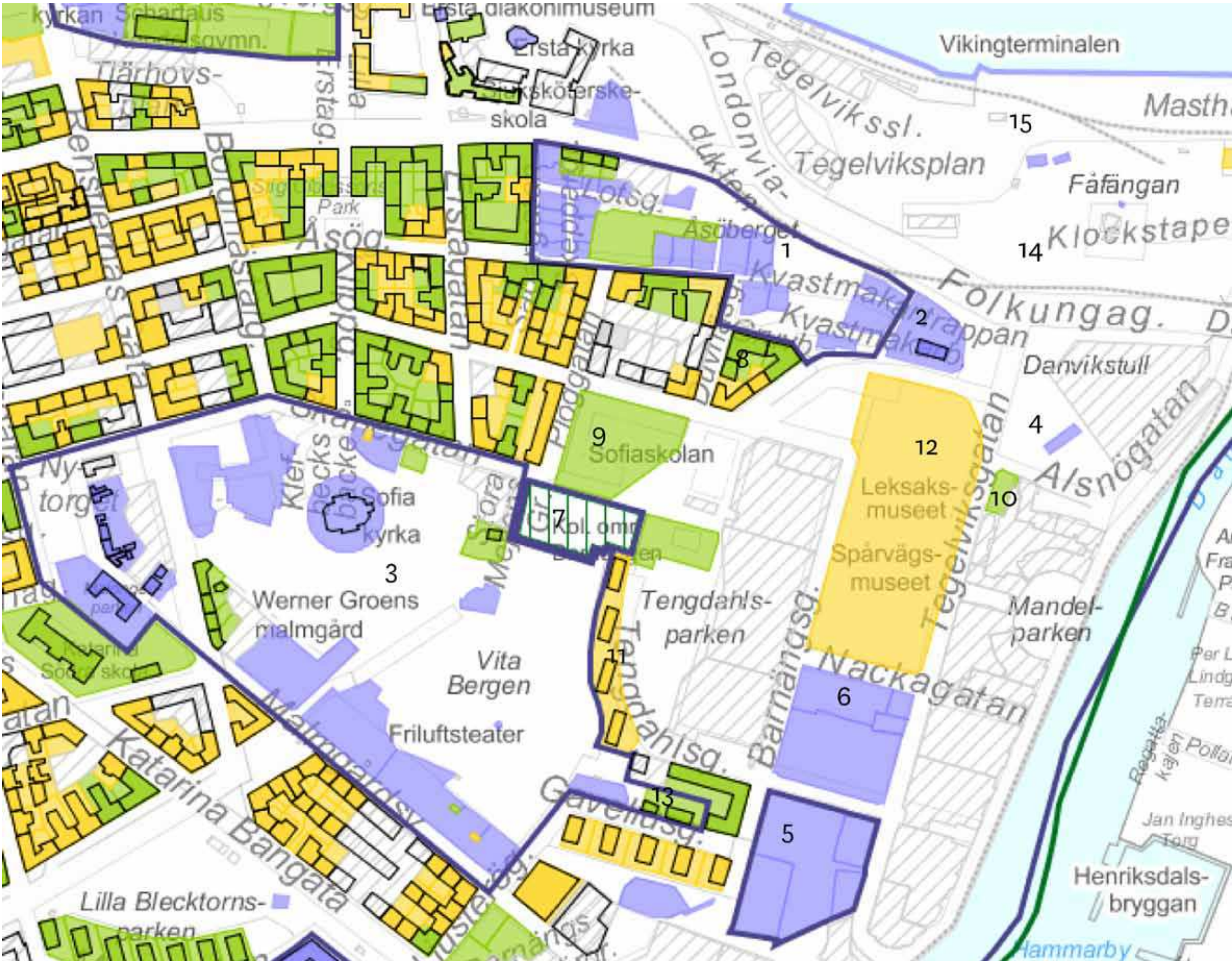
- Bebyggelse på Åsöberget
- Bebyggelse i Vita bergen
- Stenstadsbebyggelse i kvarteret Gruvan
- Sofia skola
- Byggnad för elcentral på Tegelviksgatan

Gulklassad bebyggelse

- Stenstadsbebyggelse i kvarteret Gruvan
- 1930-talets bebyggelse i Tengdahlsparken
- SL’s bussdepå



- 1. Åsöberget
- 2. Gröna gården
- 3. Vita bergen
- 4. Hovings malmgård
- 5. Barnängens gård
- 6. Stockholms Bomullsspinneri
- 7. Barnängens koloniträdgård
- 8. Kvarteret Gruvan
- 9. Sofia Skola
- 10. Danvikens elcentral
- 11. Smalhus/Tengdalsparken
- 12. SL's bussdepå
- 13. Faggens krog
- 14. Fåfången
- 15. Patons malmgård



Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificeringskarta.



# Describe - Beskriv

## Historisk utveckling – östra Södermalm

### Naturgeografiska och topografiska förutsättningar

Stockholm är anlagt i en skärgård som kännetecknas av gröna och bergiga öar. Södermalm är en ö omsluten av vatten och har en för Stockholms skärgård karaktäristisk topograf med bergsformationer som t.ex. Åsöberget, Vita-bergen och Fåfången. Längst Södermalms norra strand sträcker sig en mäktig förkastningsbrant, vilken kan ha gett ön dess ursprungliga namn – Åsön. Landskapet med förkastningsbrant och bergiga områden har historiskt varit otillgängliga medan landskapet söder om förkastningsbranten och mellan de uppstickande bergen haft en mer låglänt karaktär som har lämpat sig för odling och bete.

Stadens bebyggelse har vuxit fram under en lång period och på Södermalm har bebyggelsen efterhand uppförts på förkastningsbranter och bergshöjder med en anpassning till naturgeografiska förutsättningar. Södermalms naturliga topografi och den till naturen anpassade bebyggelsen har bidragit till att skapa siluett, karaktäristisk för Södermalm och Stockholm.

### Östra Södermalm under medeltid

Östra Södermalm har historisk varit ett perifert område i staden. Under medeltid uppkommer bebyggelse på Södermalm, främst lokaliserad till centrala norra delarna. De perifera områdena användes i huvudsak använts till odling och som betesmark. På östra Södermalm hade dock under 1500-talet Gustav Vasa grundat Danvikens hospital vid Danvikstull och vid havsviken, Tegelviken, låg ett tegelbruk. Från Tegelviken skeppades teglet ut och dess verksamhet har gett namn till flera gator i stadsdelens östra delar. Under 1600-talet förlades Stockholms stora skeppsvarv hit som fanns kvar in på 1900-talet. Idag är Tegelviken hamn för Finlandsbåtar.

Danviks hospital ägde ett större område på östra Södermalm. Här hade hospitalet ett barnhus vid en äng, vilket gett upphov till områdets namn Barnängen. Även Fåfången hörde till Danviken och kallades i äldre tid Danviksberget.

Vid nuvarande Tegelviksgatan låg Danvikens hospitals begravningsplats. Då Södermalms bebyggelse bredde ut sig flyttades Danviks begravningsplats till Finnboda omkring år 1834. Begravningsplatsen grävdes huvudsakligen bort när det nuvarande bussgaraget byggdes under 1950-talet.



Johan Fredrik Martin år 1790. Vy från Fåfången över Tegelviken. [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



Vy från Åsöberget över Barnängen och Hammarby sjö. Anders Blombergson år 1837. [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)

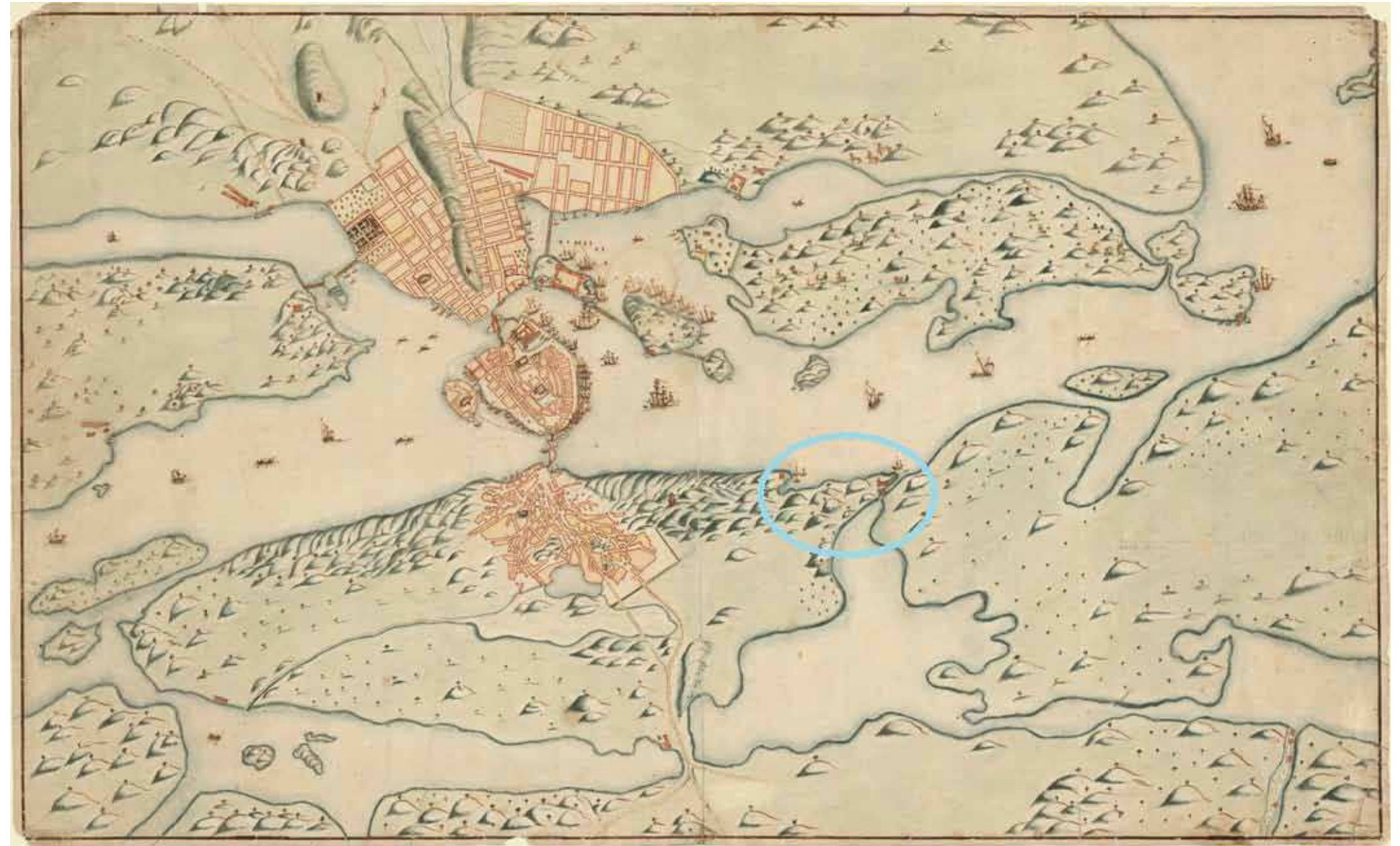


## 1600-tal

Under 1600-talet förvandlas Sverige till en stormakt och Stockholms formas om till en modern stad.

Över norra centrala Södermalm, som präglades av en medeltida struktur, lades under 1630-talet en ny stadsplan med rätta kvarter och gator. Stadsplanen berörde huvudsakligen de centrala norra delarna av Södermalm där kyrkor och nya palats uppfördes av adeln jämte bostadsbebyggelse.

Den östra delen av Södermalm präglades ännu av trädgårdsodling och de verksamheter som drevs vid Tegelviken och Danviken. För bevakning av Stockholms inlopp anlades under 1600-talet Danviks skans på Danviksberget, nuvarande Fåfängan.



1642 års karta över Stockholm.



Manufakturer förläggs till östra Södermalm

På Östra Södermalm, liksom på flera av malmarnas utkantsområden, anlades verksamheter som krävde större tomter och i som inte fick plats inne i själva staden som t.ex. bryggerier och garverier.

Barnängen

I Barnängsområdet etablerades redan år 1691 en textilmanufaktur för tillverkning av kläde till svenska armén. Verksamheten växte och efterhand uppfördes väverier, färgerier, bostäder och byggnader för djurhållning och odling. Barnängen utvecklades till Sveriges största textiltillverkare och Stockholms största arbetsplats under 1700- och 1800-talen.

År 1869 övertogs verksamheten av Stockholms Bomullsspinneri och Väfveri AB som drev verksamhet i Barnängen ända in på 1950-talet. För verksamheten uppfördes efter ritningar av Cyrillus Johansson, en större spinneribyggnad i Barnängen.

Liljeholmens stearinfabrik

Under Aftonbladets grundare, Lars Johan Hierta, flyttades under 1840-talet tillverkningen vid Liljeholmens stearinfabrik till Hovings malmgård.

Vid malmgården uppfördes kompletterande tillverkningslokaler och på Åsöbergets sluttning uppfördes år 1854 den s.k. Gröna gården för bostäder för arbetare vid Liljeholmens stearinfabrik, efter ritningar av arkitekt Johan Fredrik Åbom.



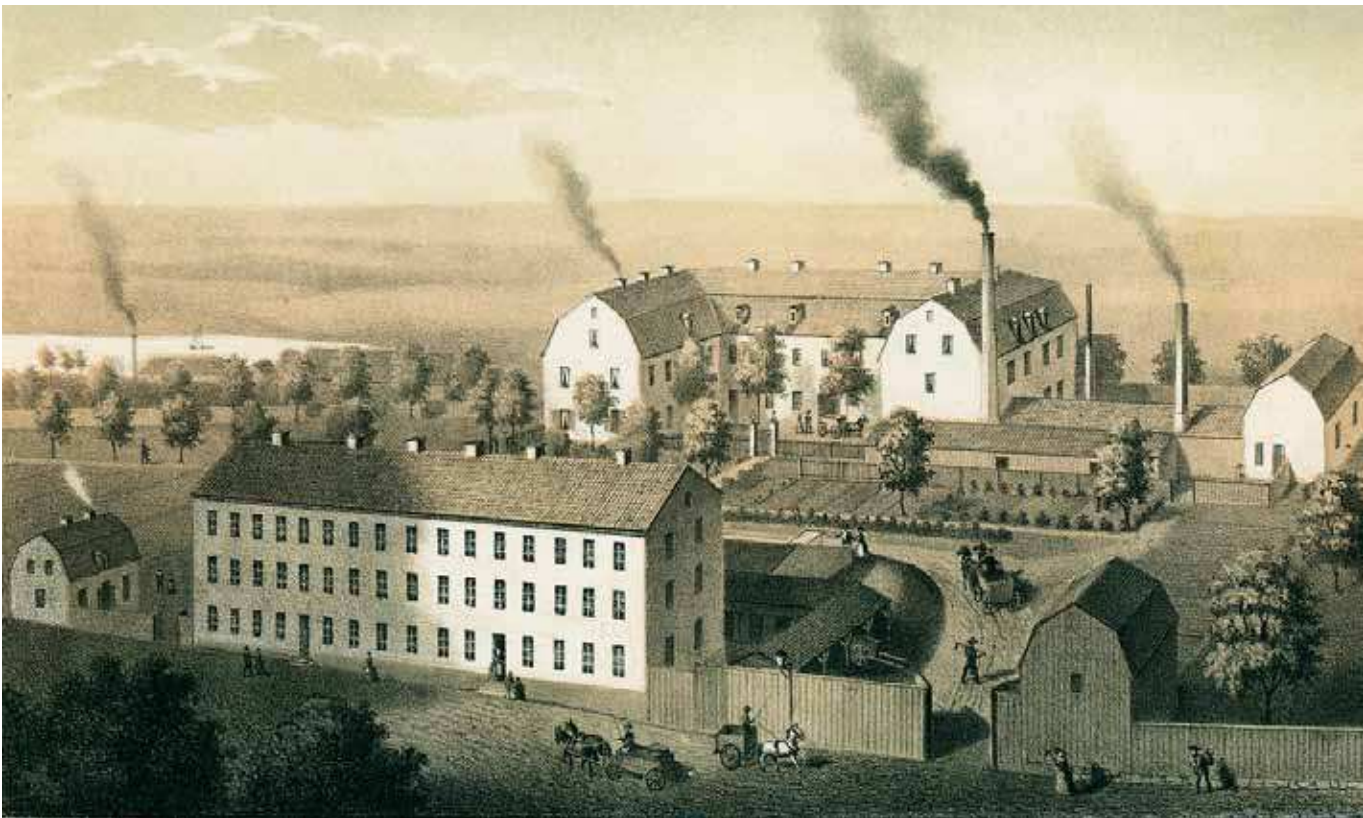
Gröna gården, arbetarbostad till Liljeholmens stearinfabrik efter ritningar av Johan Åbom. Fotograf okänd, 1916. [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se).



Vy över Barnängen år 1895. [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se).



Huvudbyggnad vid Barnängens gård. Foto Ateljé Larsson, 1917. [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



Barnängens Tekniska fabrik. Fotograf okänd. [www.tekniskamuseet.se](http://www.tekniskamuseet.se)



Malmgårdar och bostadsbebyggelse växer fram

Malmgårdar

På malmarna, utanför de planlagda områdena, anlades under 1600- och 1700-talen s.k. malmgårdar av stadens förmögna. Till malmgårdarna, som nyttjades som sommarnöjen, hörde stora egendomar för trädgårdsodling till husbehov och försäljning.

På Åsöbergen uppfördes Hedbergs malmgård år 1711. Malmgården beskrevs 1726 omfattas av en ”stor och vidlyftig trädgård med åtskilliga fruktträd”. Till malmgården fanns även stall, fårhus, lusthus och drivhus.

Vid Tegelviksgatan uppfördes Hovings malmgård omkring 1770 av färgaren Carl Gustaf Hoving efter ritningar av arkitekten Casper Christian Friese.

Vid Fåfängen, i nuvarande Masthamnen, anlades Patons malmgård 1774. Till Patons malmgård hörde även Fåfängen där man uppförde ett lusthus på gamla skansen.

På en större tomt i området fanns stora trädgårdsodlingar som drevs av trädgårdsmästaren Petter Fagge vars son öppnade Faggens krog på Gaveliusgatan 1731.

Bostadsbebyggelse

I området växer också bostadsbebyggelse fram för stadens arbetare och mindre bemedlade. Inne i själva staden hade under tidigt 1700-talet införts förbud för uppförande av trähus efter flera stadsbränder. Undantag från förbudet rådde för de mindre bemedlade utanför själva staden.

På bergig svårbebyggd mark i stadens utkanter, vilken ansågs mindre värd, upplät staden tomter för bostäder. På Åsöberget och Vita berget avsattes tomter där små trähus uppfördes.

Närheten till arbetsplatser vid skeppsvarvet vid Tegelviken, Barnängens textilfabriker var av stor betydelse för bebyggelsen framväxt.

Varefter trähusförbudet hårdnade kompletterades bebyggelsen senare med mindre putsade hus.



Skeppsvarvet i Tegelviken och Åsöberget med kvarn till vänster i bild.



Patons malmgård vid Fåfängen omkring 1890. Foto: www.angelfire.com



Bebyggelse i Tegelviken 1909, vy från Åsöberget. Foto: Oscar Heimer, 1909, www.stockholmskallan.se



Kvastmakarbacken 1910. Fotograf okänd. www.stockholmskallan.se



Bebyggelse i kvarteret Persikan. Foto omkring 1885-1918. Fotograf okänd. www.stockholmskallan.se



Hedbergs malmgård (1897-1910) på Åsöberget, vy mot Hammarby. www.stockholmskallan.se



Åsögatan. Foto: 1885-1910. Fotograf okänd. www.stockholmskallan.se



Kvastmakarbacken 1961. www.stockholmskallan.se



Lindhagens stadsplaner och utbyggnad av stenstaden

Efter industrialismens genombrott vid 1800-talets mitt växte staden mycket snabbt. Inflyttningen till Stockholm ökade kraftigt och bostadsbristen var stor. En period av omvandling till modern storstad inleddes. För att ligga till grund för en kontrollerad expansion av staden påbörjades ett arbete med en generalplan i syfte att förbättra stadens sociala och sanitära förhållanden.

Lindhagensplanen

En plan utarbetades av Lindhagen som var inspirerad av kontinentala formförebilder som byggde på ett esplanadsystem med boulevarder, stjärnplatser, parker och salutorg. Lindhagensplanen antogs och med vissa justeringer fastställdes planen för Södermalm år 1880. Planen kom att ligga till grund för stadens utbyggnad under de närmsta decennierna. Nya rätta gator och kvarter lades ut där tidigare en lantlig bebyggelse med trädgårdar och åkrar legat. Otillgängliga berg och höjder utsparades som parker.

På östra Södermalm innebar planen att en rutnätsplan lades över stadsdelen med en förlängning av boulevarden Ringvägen ned till Folkungagatan (nuvarande Londonviadukten). De nya kvarteret lades ut utan större hänsyn till den befintliga bebyggelsen. Planen genomfördes inte till sin helhet, men rutnätsplanen präglar idag stora delar av stadsdelen. Kvarteren Malmen och Gruvan anpassades till den planerade allén Ringvägen. Genom kvarteren drogs gatorna Barnängsgatan, Skurugatan (nuvarande Tegelviksgatan), Bondegatan och Skånegatan.

Stenstaden byggs ut

Byggandet av bostäder tog fart och en stor mängd flerbildshus uppfördes på malmarna under de kommande decennierna. Bebyggelsens utformning bestämdes av stadsplanen och stadens byggnadsstadga från 1870-talet vilken reglerade hushöjder i fem våningar i slutna kvarter med enkla innergårdar. Till sin arkitektur uppfördes husen med putsade fasader dekorerade enligt sin tids ideal.

Stadsplanen och utbyggnaden av stadskvarter medförde en omvälvande förändring av stadsbilden då ett stort antal hyresfastigheter uppfördes och ersatte den tidigare småskaliga bebyggelsen.

I stora drag byggs östra Södermalm ut med stenstadens bebyggelse fram till Ringvägens förlängning för att

upphöra vid 1920-talets slut. Kvarteret Gruvan är det östligaste av stadskvarteren i stadsdelen som byggdes ut under perioden och omfattar tidstypiska putsade stenhus uppförda under åren 1903 fram till 1920-talets slut.

Offentlig byggnadsverksamhet

Som en följd av stadens kraftiga expansion tog även den offentliga byggnadsverksamheten fart under 1800-talets andra hälft och 1900-talets början. Vid tiden uppfördes i staden bl.a. riksdagshuset, stadshuset, rådhuset, skolbyggnader och institutioner för utbildning och vetenskap, men även kyrkor för de växande församlingarna. Byggnaderna utformades ofta som monumentala byggnader i gedigna material efter ritningar av namnkunniga arkitekter.

På östra Södermalm uppfördes på Vita bergens högsta punkt, under åren 1902-06, Sofia kyrka med naturstensfasader efter ritningar av arkitekten Gustaf Hermansson. I Vita bergen revs stora delar av den äldre småskaliga trähusbebyggelsen för anläggandet av stadsparken.

Strax därpå uppförs även Sofia skola åren 1907-10 efter ritningar av arkitekten Konrad Elméus och var en av de sista monumentala skolbyggnaderna som uppfördes i staden.

Koloniträdgårdar

Som en följd av stadens socialpolitiska ambitioner med avsikt att ge mindre bemedlade familjer möjlighet till egen odling och återhämnning avsatte Stockholms stad omkring sekelskiftet områden för koloniträdgårdar. I Vita bergens sluttning avsattes ett område där Barnängens koloniområde anlades 1906 på initiativ av Anna Lindhagen. Stugorna i Barnängens koloniområde byggdes efter typritningar av arkitekten Ragnar Östberg med tidens egnahemsområden som förebild.



Sofia skola. Foto 1912. [www.stockholmkallan.se](http://www.stockholmkallan.se)



Sofia kyrka. Foto: 1905. [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



[illegible]

**TENGBOM**



Utbyggnad av östra Södermalm efter 1920

Smalhus och Tengdahlsparken anläggs

På 1930-talet kommer nya ideal om sunda hus med ljus, luft och grönska. Välplanerade ljusa moderna lägenheter med centralvärme och vatten för alla skulle byggas. Nya förorter växte upp i tidens anda och i innerstaden uppfördes nya områden framför som förtätningar men framförallt i utkanterna, som t ex på Gärdet och Kristineberg. Fristående huskroppar orienterade mot solen med öppna gröna gårdar i ljusa färger karaktäriserar funktionalismens bebyggelse.

På östra Södermalm fanns plats för förtätning och i de utlagda kvarteren Bronset och Stålet uppfördes under åren 1937-39 av AB Stockholmshem tidstypiska smalhus. Vid husen anlades Tengdahlsparken med plaskdamm vilken planerades av Holger Blom och skulle ge plats för lek till barnen.

Bussdepå uppförs

Under 1950-talet togs de tre kvarteren Persikan, Aprikosen och Hösten i anspråk för uppförandet av SL's bussdepå, den s.k. Söderhallen. Bussdepån uppfördes under åren 1954-57 av Stockholms Spårvägar efter arkitekterna Wettergren & Toll. Bussdepån används idag som uppställning och verkstad och i byggnaden ryms bl.a. Spårvägs-museet.



Smalhus i Tengdahlsparken uppförda 1937-39.

Kvarteret Fikonet bebyggs

Under 1960-talets uppfördes i kvarteren Drufvan, Apelsinen och Fikonet ett storskaligt område för ny bostadsbebyggelse efter arkitekterna Höjer & Ljungqvist. Området är ett exempel på den nya tidens ideal med stora likadana huskroppar och stora gårdar.

Fler 1700- och 1800-talshus fick rivas för att ge plats för den nya bebyggelsen vilken frångick stadens traditionella skala och förändrade stadsplanens kvartersstruktur.

Kompletteringar efter 1960-tal

Under 1980-talet uppfördes vid Hovings malmgård "Det Vita huset" för småindustrier som ytterligare ändrade stadsdelens småskaliga karaktär.

Stadsdelen har kraftigt förändrats även under de senaste decennierna då östra Södermalm ingått i utbyggnaden av Hammarby Sjöstad. Utbyggnaden har skett under en lång tidsperiod som en utvidgning av innerstadens bebyggelse med bostäder, service och verksamheter. Som en etapp i utbyggnaden av Hammarby Sjöstad bebyggdes kvarteren Dadeln (nuvarande Nektarinen), Mandeln och Tobaken under 1990- och 2000-talen.

Under 2000-talen har området även förtätats genom enstaka flerfamiljshus, bl.a. i kvarteret Fikonets norra del mot Barnängsgatan samt i kvarterets södra del mot Färgarplan.

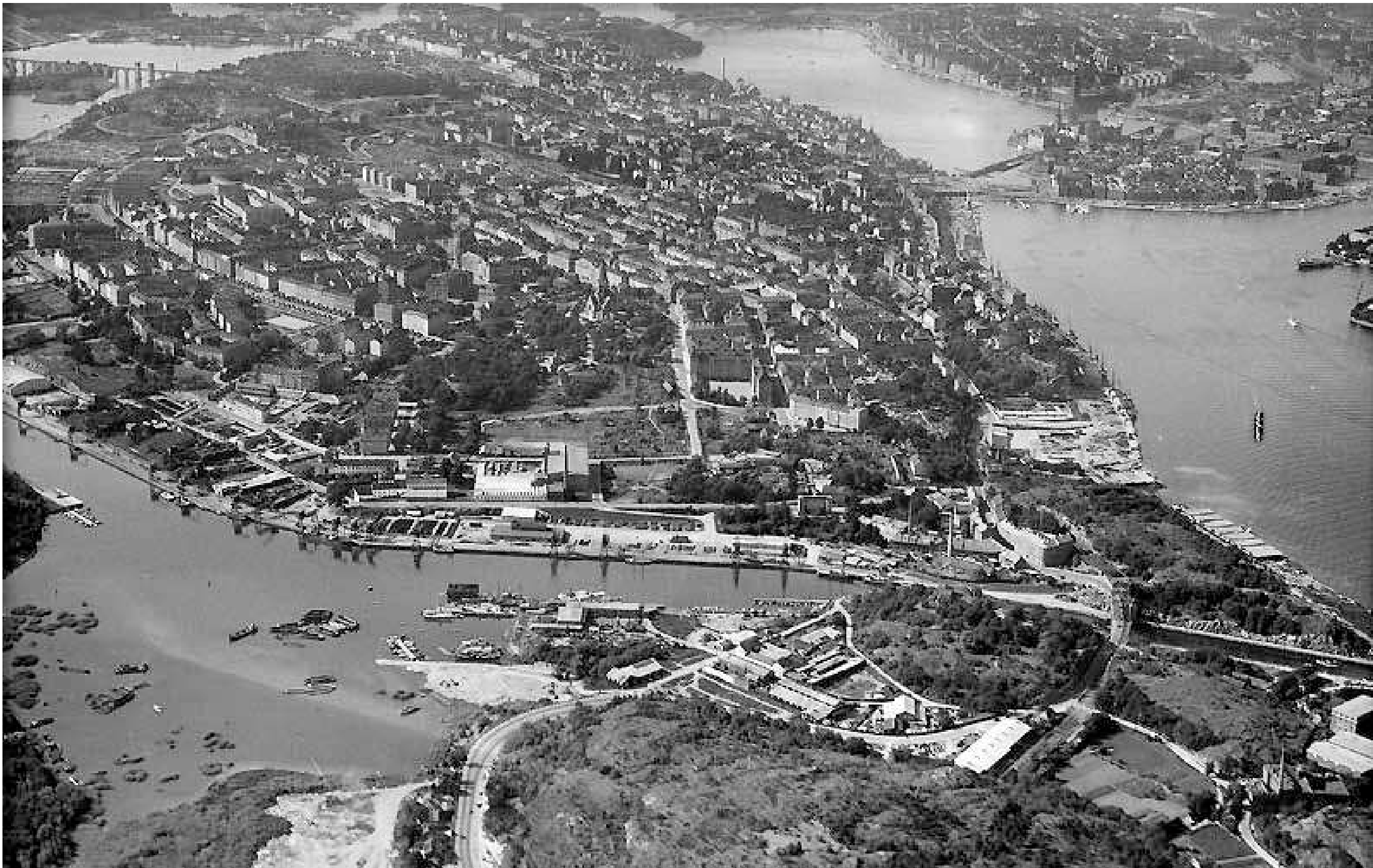


Spårvagnar parkerade på bussdepån. www.stockholmskallan.se



SL's bussdepå till höger i bild. Till vänster kompletterande bebyggelse uppförd under 2000-tal.





Flygfoto över Södermalm från öster. Foto: Oscar Bladh, 1937, [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



Sammanfattande historisk utveckling av östra Södermalm

1600-tal

På Södermalm har en stadsmässig bebyggelse växt fram på centrala norra Södermalm medan de perifera delarna hade en lantlig karaktär och användes till odling och bete. Verksamheter kopplade till sjöfarten har vuxit fram i Tegelviken och i Danviken fanns ett hospital anlagt av Gustav Vasa på 1500-talet.

På Fåfängen uppfördes en skans på 1600-talet för bevakning av Stockholms inlopp.

1700-tal

På 1700-talet präglas området i huvudsak av trädgårdsodling. I Tegelviken hade anlagts ett skeppsvarv. Danvikens hospital ägde delar av östra Södermalm och i Barnängen hade ett barnhus anlagts av Danvikens hospital och vid Tegelviksgatan Danvikens begravningsplats.

Intill Barnängen låg stora odlingar som bl.a. drevs av trädgårdsmästare Petter Fagge, vars son öppnade Faggens krog 1731 på Gaveliusgatan.

I området anläggs malmgårdar och på Åsöberget och i Vita bergen har småskalig bebyggelse på börjat växa fram.

I stadsdelen hade gatunät växt fram och utgjordes av bl.a. Bondegatan, Tegelviksgatan, Tjärhovsgatan (nuvarande Folkungagatan/Londonviadukten), Barnängsgatan, bitvis med en annan sträckning än idag samt Åsöbergets gatunät med Kvastmakarbacken, Åsögatan, Lotsgatan och Duvnäsgratan.



1642 års kart a över Stockholm. Utsnitt över östra Södermalm.



Tilleus karta över Stockholm, år 1733. Utsnitt över östra Södermalm.



## 1800-tal

Stadsbilden på Södermalm genomgår en kraftig förändring efter industrialismens genombrott efter 1800-talets mitt. Från en stadsdel med småskalig bebyggelse utvecklas östra södermalm till en stenstad med putsade flerfamiljs-hus i fem våningar.

Lundgrens karta från 1885 utvisar den antagna Lindhagensplanens reglering av gator och kvarter såväl som befintlig bebyggelse. Den befintliga bebyggelsen utgörs i huvudsak av framvuxen småskalig bostadsbebyggelse, malmgårdar och den industriella verksamheten som vuxit fram Barnängen och Liljeholmens stearinfabrik.

På östra Södermalm uppfördes stenstadens bebyggelse fram till allén Ringvägen med kvarteren Malmen och Gruvan. Stjärnplatserna och Ringvägen fullbordades inte

och i Vita bergen anlades istället den nya bergsparken Vita bergen. Rivning av Åsöbergets bebyggelse stoppades genom en insats av Anna Lindhagen år 1913 genom en insats för ett bevarande av äldre bebyggelsen.

## 1900-tal

Under 1900-talets första decennier växte stenstaden fram till Ringvägens planerade sträckning. Öster om Ringvägen fanns länge äldre spridd bebyggelse kvar. I Barnängen hade en större industribyggnad uppförts omkring 1917.

Sedan 1930-talet fram till idag har stora delar av områdets äldsta bebyggelse rivits för att ge plats för ny bebyggelse. I Tengdahlsparken uppfördes ett smalhusområde under 1930-talets slut, i kvarteret Persikan uppfördes SL's bussdepå Söderhallen under 1950-talet och under 1960-talet uppfördes modernistisk bebyggelse i kvarteret Fikonet. Vid Hovings malmgård har bebyggelsen vid Liljeholmens stearinfabrik gett plats åt den stora Vita huset och vid Hammarby sjö har delar av Hammarby sjöstad vuxit fram i områdets östligaste del under 1990-2000-talet.



2015 års karta över Stockholm. Utsnitt över östra Södermalm.



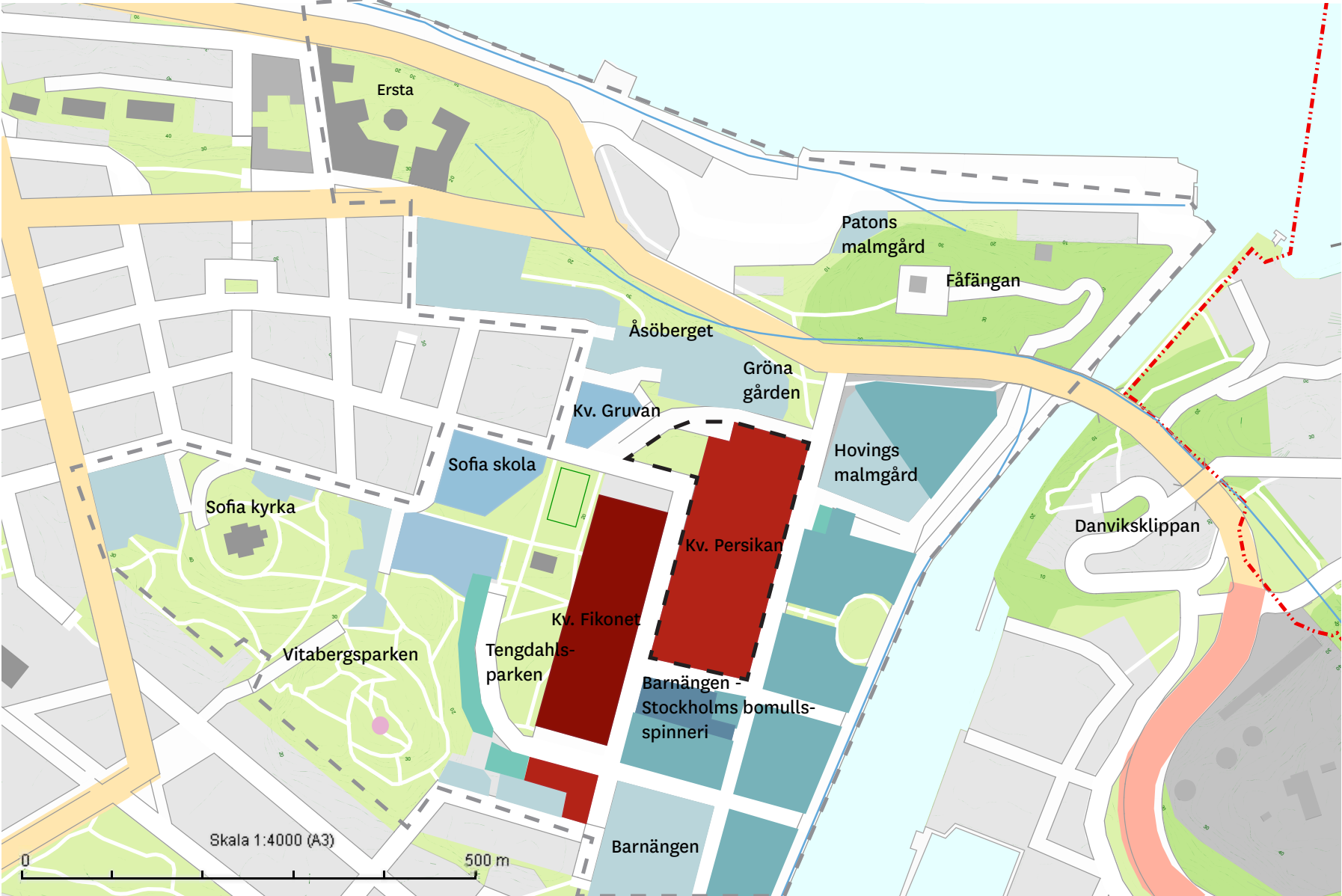
A.R. Lundgrens karta över Stockholm år 1885. Utsnitt över östra Södermalm.



A.E. Pählmans och Hanzons karta över Stockholm 1930. Utsnitt över östra Södermalm.

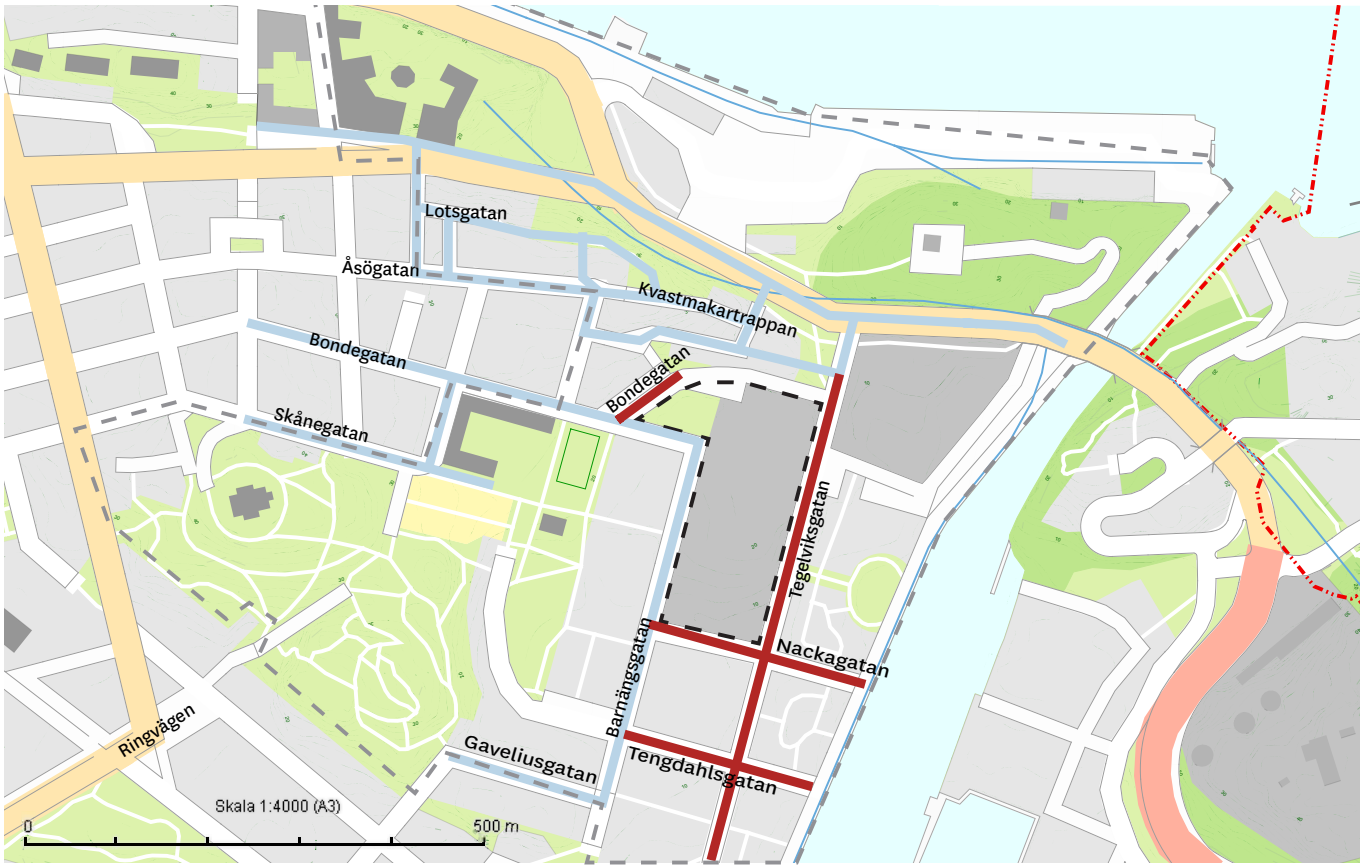
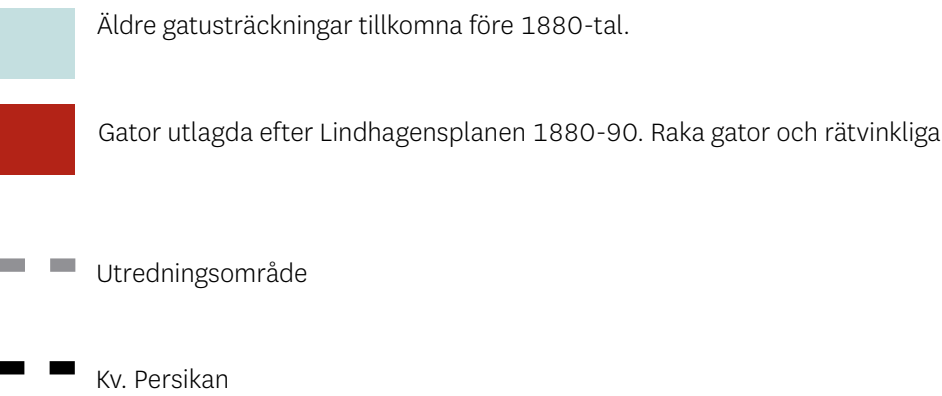


Bebyggelsens uppförandeår i stadsdelen kring kvarteret Persikan

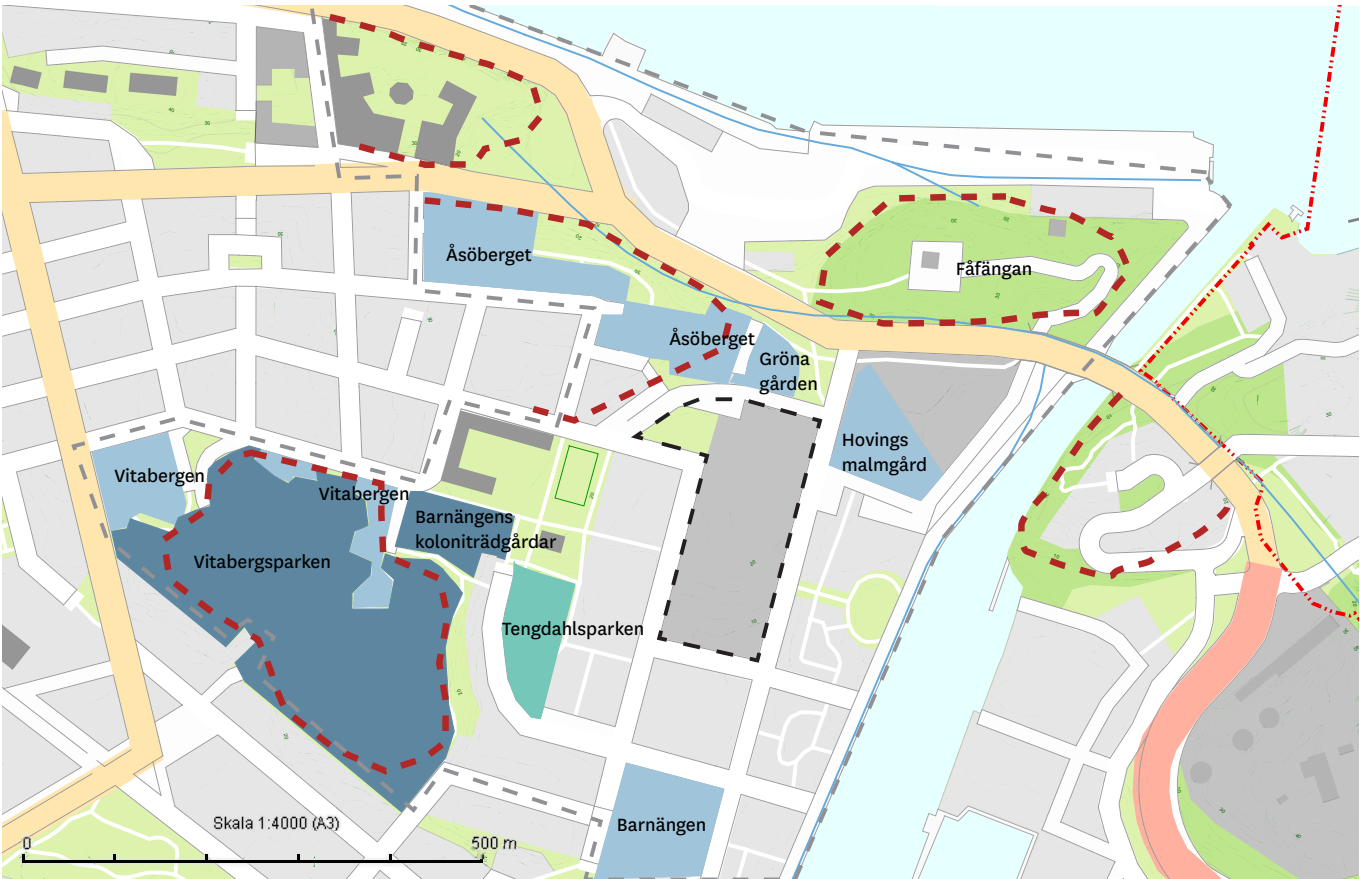
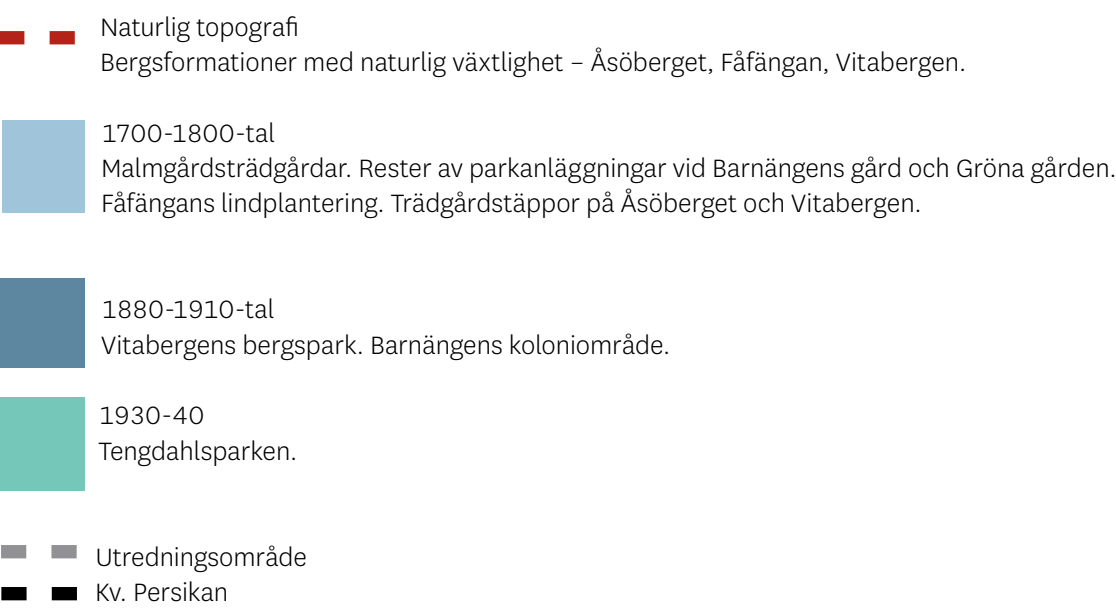




Gatusträckningar i stadsdelen kring kvarteret Persikan



Parker och topografi i stadsdelen kring kvarteret Persikan





# Interpret/valuate - Tolka/värdera

## Kulturhistorisk värde- beskrivning samt viktning och känslig/ tålighetsanalys av kultur- historiska värden

Syftet med en kulturhistorisk värdebeskrivning är att redovisa kulturhistoriskt värdefulla särdrag som är viktiga att belysa och kan komma att påverkas vid ändringar och av ny bebyggelse i kvarteret.

Kulturhistoriska värden kan vara fysiska spår från olika tidsepoker i områdets historia såsom byggnader, kvarter- och gatustruktur, parker eller trädgård men även övergripande kulturhistoriska värden av vikt för stadens särdrag.

Detta kapitel syftar även till att vikta de kulturhistoriska värdena för att öka möjligheten att bedöma vikten av områdets värden i den planeringsprocess som pågår. Vidare bedöms de utpekade kulturmiljöernas eller de värdefulla särdragens känslighet/tålighet för förändringar.

### Kulturhistorisk värdering

Kulturhistorisk värdering som används vid kulturhistorisk klassificering bygger på en metod utarbetad av Riksantikvarieämbetet. Den omfattar så kallade dokumentvärden och upplevelsevärden.

Dokumentvärden är de historiska egenskaper som en byggnad eller en miljö kan ha. Det kan vara byggnadshistoriska, arkitekturhistoriska, samhällshistoriska, socialhistoriska, personhistoriska eller teknikhistoriska värden.

Upplevelsevärden omfattas av egenskaper som arkitektoniska, miljöskapande eller konstnärliga värden eller att en byggnad eller dess delar har patina. Till upplevelsevärden räknas även som att en byggnad ger upplevelsen av identitet, kontinuitet, tradition eller har symbolvärden. Till dessa grundmotiv kan ett förstärkande motiv vara kvalitet, sällsynthet eller representativitet men även autenticitet eller pedagogiska värden. Alla värden är inte alltid representerade i varje byggnad, men de befintliga värdena vägs samman och resulterar i en kulturhistorisk värdering.

### Kulturhistoriska värden

#### Dokumentvärden

Byggnadshistoriskt värde  
Arkitekturhistoriskt värde  
Samhällshistoriskt värde  
Socialhistoriskt värde  
Personhistoriskt värde  
Teknikhistoriskt värde

#### Upplevelsevärden

Arkitektoniskt värde  
Konstnärligt värde  
Patina  
Miljöskapande värde  
Identitets- eller kontinuitetsvärde  
Traditions- eller symbolvärde  
Förstärkande motiv  
Kvalitet  
Sällsynthet  
Representativitet  
Autencitet  
Pedagogiskt värde

### Viktning av kulturhistoriska värden

#### Kulturmiljövärden av vikt för riket

Värdekärnor inom riksintresset Stockholm som pekats ut av Riksantikvarieämbetet har bedömts vara av nationellt intresse.

Byggnader och lämningar skyddade enligt kulturmiljölagen såsom kyrkor, byggnadsminnen och fornlämningar bedöms även vara av vikt för riket som helhet.

Byggnader som av Stockholms stadsmuseum blåklassats vilket motsvaras av skydd för byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen.

#### Kulturmiljövärden av vikt för staden

Grön- och gulklassade byggnader bedöms inte vara av vikt för riket men kan vara av stor vikt för staden eller miljön lokalt.

Kulturvärden av vikt för riket kan även vara viktiga kulturvärden för staden.

#### Kulturmiljövärden av vikt för närmiljön

Grön- och gulklassade byggnader bedöms inte vara av vikt för riket men kan vara av stor vikt för staden eller miljön lokalt.

Kulturvärden av vikt för riket kan även vara viktiga kulturvärden för staden samt den lokala närmiljön.

### Bedömning av Känsligt/Tåligt

#### Hög känslighet

Särdrag, byggnad eller grönområde som har hög känslighet för förändring och ska bevaras och inte ändras.

#### Känsligt

Särdrag, byggnad eller grönområde som är känsligt för förändringar. Vissa förändringar kan tålas om de utförs med omsorg och anpassning till befintliga värden.

#### Tåligt

Särdrag, byggnad eller grönområde som är tåligt för förändringar. Ingår i området med är inte huvudsaklig bärare av kulturhistoriska värden eller bidrar inte till av de kulturhistoriska värdena i större utsträckning. Har inte stora miljöskapande värden eller kan tidigare ha förvanskats.



# Kulturvärden i området kring Kvarteret Persikan

Hela Stockholms innerstad är riksintresse för kultur- miljövärden där Södermalm ingår som en viktig del.

Med utgångspunkt från Riksantikvarieämbetes riksintres- sebeskrivning samt ”Alla tiders Stockholm” bedöms vissa uttryck för riksintresset vara särskilt viktiga att belysa avseende den aktuella delen av staden.

Södermalms östra del berörs av särskilt utpekade värde- kärnor inom riksintresset men även kulturhistoriska värden som har ett regionalt eller lokalt intresse som även ska beaktas.

Följande aspekter av riksintresset och andra värden bedöms som väsentliga att åskådliggöras avseende planområdet enligt följande.

## Stadens särdrag

Stadens anpassning till naturen

Stadens årsringar

Stadens front mot vattnet och

Stockholms inlopp

Stadens siluett, vyer, blickfång och utsikts- platser

## Tidig bebyggelse på malmarna

Åsöberget

Vita bergen

Malmgårdar

## Stockholm som industristad

Barnängens gård

Gröna gården

## Stockholm blir storstad

1800-talets stadsplanestruktur

Klassisk stenstadsbebyggelse

Sofia skola

Sofia kyrka

## Det gröna Stockholm

Åsöberget/Vitabergen

Fåfången

Malmgårdarna

Gröna gården

Kvarteret Barnängen

Bergsparken Vitabergen

Barnängens koloniträdgård

Tengdahlsparcken



# Stadens särdrag

## Stadens anpassning till naturen

Stockholm är anlagt i ett grönt och bergigt skärgårds-landskap där öarna efterhand har bebyggt. Stadens bebyggelse har i hög grad anpassats till landskapet vilket är karaktäristiskt för Stockholm.

På norra Södermalm klättrar bebyggelsen på förkastnings-branter och bergshöjder med anpassning till naturens förutsättningar vilket präglar staden och bidrar starkt till Stockholms karaktäristiska.

### Dokumentvärden och upplevelsevärden

På östra Södermalm tar sig värdet i uttryck hur stads-delens bebyggelse vuxit fram i och följer det naturliga skärgårdslandskapet.

På Åsöberget och Vitabergen är särdraget tydligt genom den småskaliga bebyggelsens anpassning till den naturliga bergiga topografin men även stenstadens bebyggelse följer det naturliga landskapet. Hur stadsdelens bebyg-gelse understryker den naturliga topografin är viktig för upplevelsen av stadsdelen i sin helhet.

### Byggnadshistoriskt värde

Hur bebyggelse uppförts med anpassning till de naturgeo-grafiska förutsättningarna.

### Miljöskapande värde

Den naturliga topografin med bebyggelse anpassad till denna har ett miljöskapande värde.

### Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

### Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket

Kulturhistoriskt värde av vikt för staden

Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

### Hög känslighet

\* Hur bebyggelsen vuxit fram i skärgårdsland-skapet och följer den naturliga topografin.

För förståelsen och upplevelsen av land-skapet i staden kan sprängningar för ny kompletterande bebyggelse bidra till att det naturliga landskapet förvanskas.

Upplevelsen av hur stadens bebyggelse i höjd följer landskapet har hög känslighet för större avvikelser vilket kan minska förståelsen för hur staden vuxit fram genom anpassning till landskapets form.



Bebyggelsen på Södermalm följer den naturliga topografin. Vy från Fåfången.



Stadens årsringar

I Stockholms innerstad är stadens tillväxt tydligt avläsbar genom de årsringar som efterhand lagts till den äldsta stadskärnan.

I Stockholm utgörs årsringarna bl.a. av medeltida strukturer, avläsbara regleringar efter 1600- och 1800-talets stadsplaner och tidstypiska sammanhållna bebyggelseområden.

En särskild årsring som präglar Stockholm är Lindhagensplanens gatureglering och den bebyggelse som kom till på malmarna under ett par decennier efter stadsplanens fastställande, vilket är den bebyggelse som vi upplever som den traditionella, klassiska stenstaden. På fler håll i staden är den yttre stenstadens gräns tydlig.

Till den traditionella stenstaden har därpå ytterligare årsringar med sammanhållen tidstypisk bebyggelse växt fram under hela 1900-talet. Stockholms årsringar är ovanligt välbevarade och ett av stadens särskilda karaktärsdrag.

Dokumentvärden och Upplevelsevärden

På Södermalms östra del är årsringar i stadens stadsutvecklingshistoria avläsbar genom flera årsringar.

Det handlar om det äldsta oreglerade gatunätet som ännu är avläsbart framförallt i området kring och på Åsöberget.

Som en årsring på detta är 1880 års stadsplan, vilken i stadsdelen gett tydliga avtryck, samt den klassiska stenstadens bebyggelse, med ett stort antal representanter för den klassiska stenstaden med putsade stenhus, i huvudsak uppförda efter stadsplanens antagande under åren 1880-1920-tal i slutna kvarter. Denna årsring karaktäriserar stora delar av stadsdelen. I området har 1880 års stadsplan och den klassiska stenstaden en tydlig gräns vid boulevarden Ringvägens sträckning (idag Bondegatan). Kvarteret Gruvan, vid Bondegatan, upplevs i stadsdelen som en tydlig yttre gräns för den klassiska stenstaden, med välbevarade representanter för den klassiska stenstaden, med ett framträdande läge mot östra Södermalm.

Till andra tydligt avläsbara årsringar på östra Södermalm är Tengdahlsparkens sammanhållna smalhusområde som lagts till den klassiska stenstaden på 1930-talet och är en tydlig representant för den funktionalistiska stilen.

Kulturhistorisk klassificering  
Riksintresse – Värdekärna

**Viktning av kulturhistoriskt värde**  
Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

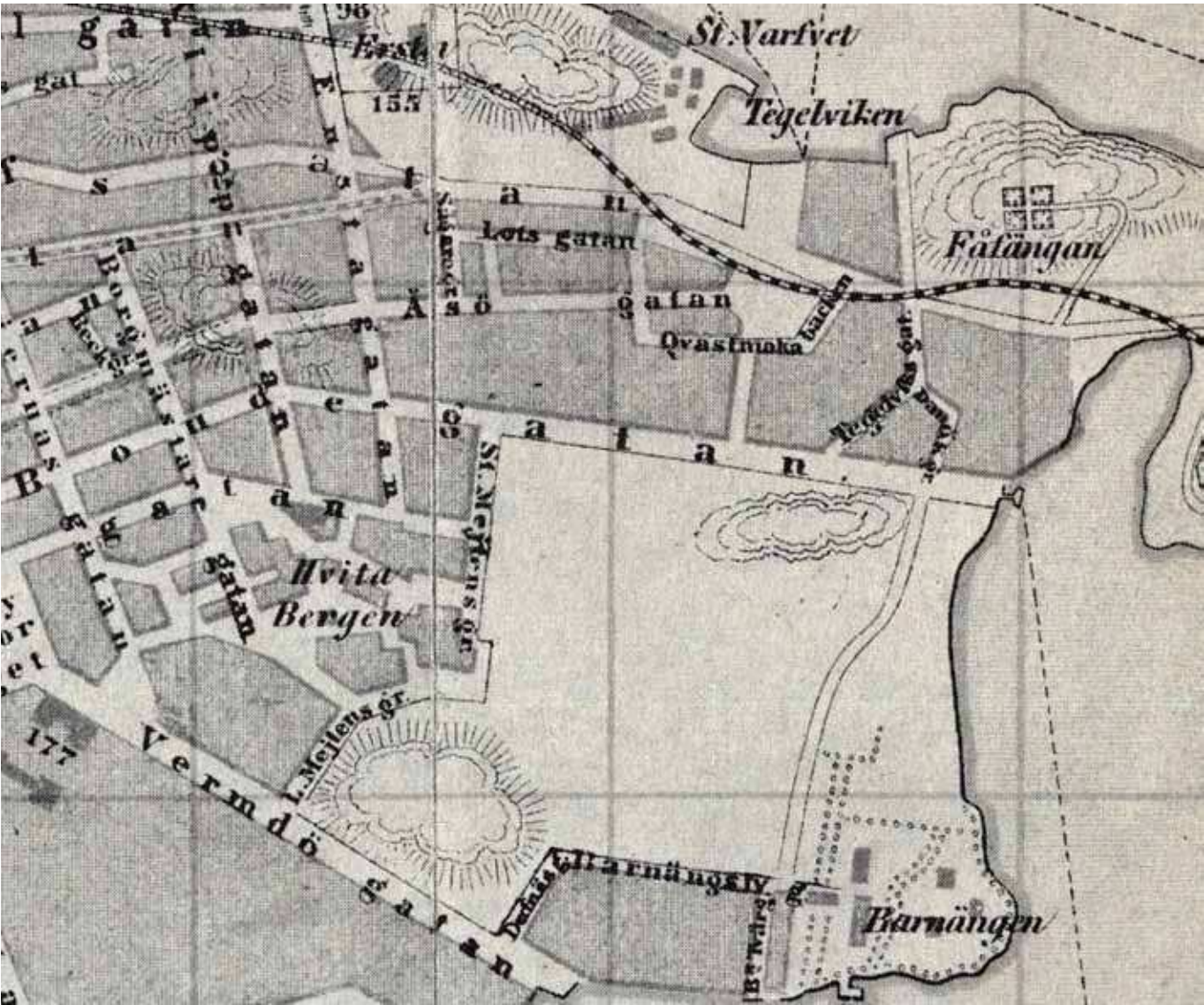
**Hög känslighet/känsligt**  
\* Äldre gatunät på Åsöberget.

\* Stadsdelens avläsbara stadsplan från 1880-tal med gator, esplanader och kvarter och den klassiska stenstadens bebyggelse som uppförd efter planer under åren 1880-tal fram till omkring 1930.

\* Tengdahlsparkens sammanhållna smalhusområde.

Stadens årsringar är ett karaktäristiskt särdrag för Stockholm. I stadsdelen är gatunät och bebyggelse från olika epoker tydligt avläsbara och har hög känslighet för förändringar.

Tillägg till en årsring är möjlig under förutsättning att ett sådant anpassas till den befintliga årsringen och bevarar sin karaktär för att i framtiden kunna upplevas och avläsas.



Karta 1890, utsnitt östra Södermalm. Den plan som kom till efter Lindhagensplanen 1880 är en särskilt viktig årsring i staden.

Även kvarteret Persikan med SL's bussdepå från 1950-talet, kvarteret Fikonets modernistiska 1960-talsbebyggelse och vår tids Hammarby sjöstad avspeglar i stadsdelen epoker i stadsdelens framväxt genom olika årsringar.

Arkitekturhistoriskt värde

1880 års stadsplan har lämnat tydligt avläsbara spår i stadsdelen genom gator, kvarter och bebyggelse och berättar om sin tids stadsplaneideal.

Arkitektoniskt värde

Bebyggelse inom stadsdelen omfattas av ett stort bestånd välbevarad tidstypisk arkitektur.

Miljöskapande värde

Sammanhållen bebyggelse från olika epoker har ett miljöskapande värde. Oreglerade äldre gatunät och gatusträckningar är en årsring och har ett miljöskapande värden.

Pedagogiskt värde

Tydligt avläsbara tidsepoker i bebyggelseområden har ett pedagogiskt värde.



Stadens front mot vattnet

Stockholms front mot vattnet inramas till stor del av bebyggd stenstad med anlagda kajer och stränder.

Strändernas utformning är viktig för stadsbilden både från staden men även från vattnet. Strandläget har alltid varit en attraktiv plats att bygga påkostade hus men har i Stockholm även varit viktiga platser för verksamheter som sjöfart, industri och handel.

I Stockholm går stadens årsringar att utläsas vid stränderna och är ett viktigt inslag för upplevelsen av Stockholms front mot vattnet.

Dokumentvärden och Upplevelsevärden

Tegelviken på östra Södermalm med en 500 år lång historia som hamn genom verksamheter som utskeppningshamn och skeppsvarv.

I Masthamnen står Patons malmgård med ett särskilt representativt läge vid vattnet nedanför Fåfängan med lusthus och lindplantering som tidigare hörde till malmgården.

Samhällshistoriskt värde

Tegelviken är en historisk plats genom dess månghundraåriga historia som platsen för verksamheter av vikt för staden med lång kontinuitet i verksamheten.

Byggnadshistoriskt värde

Patons malmgård berättar om en malmgårdsepokens historia i Stockholm. Den bevarade huvudbyggnaden vid Patons malmgård är välbevarad sedan byggnadstiden.

Arkitektoniskt värde

Patons malmgård har arkitektoniska värden.

Miljöskapande värde

Patons malmgård och Fåfängan med lusthus och lindplantering har miljöskapande värden i hamnen.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Känsligt/Tåligt

\* Östra Södermalms front mot vattnet med en hamn med månghundraårig historia.

\* Patons malmgårds representativa läge vid vattnet.

Östra Södermalms front mot vattnet utgörs av Tegelvikshamnen och Masthamnen som är en storskalig hamn för Finlandsbåtar. Hamnens stora båtar och anläggningar bedöms i nuläget inte tillföra upplevelsen av stadsdelens front mot vattnet ett kulturhistoriskt värde. Läget vid vattnet är dock känsligt för förändringar genom ny bebyggelse som kan komma att förändra stadsbilden permanent, samt skymma Åsöberget som är ett viktigt inslag i Stockholms siluett.

Hamnen är känsligt för förändringar i verksamheten genom sin 500 åriga historia som platsen för hamn- och sjöfartsverksamhet. En ändring av verksamheten kan medföra ett brott i platsens kontinuitet i användning.

Hamnen är tålig för förändringar av sin utformning under förutsättning att nya anläggningar/byggnader utförs med anpassning till kulturhistoriskt värdefulla miljöer och Stockholms särdrag.

Patons malmgårdsbyggnad är bevarad från stadsdelens malmgårdsepok på 1700-talet. Byggnaden är välbevarad med ett representativt läge och har byggnadshistoriska och arkitektoniska värden. Malmgårdens fasad har hög känslighet för förändringar och ska behandlas med stor varsamhet om byggnadens särdrag och värde. Miljön vid malmgården har fragmenterats och är svår att förstå då dess helhetsmiljö ej finns kvar. Miljön vid gården kan utvecklas och förstärkas för att skapa förståelse för den värdefulla kulturmiljön.



Tegelviks- och masthamnen.



Stockholms inlopp

Stockholms inlopp till staden är viktigt för upplevelsen av stadens skärgårdslandskap med växtlighet, men även som en viktig plats som den historiska entrén till staden och för militär verksamhet och sjöfart.

Dokumentvärden och Upplevelsevärden

På östra Södermalm är skärgårdslandskapets bergformationer i Åsöberget och Fåfängan, inbäddat i grönska och väl synliga och viktiga för upplevelsen av inloppet till Stockholm.

Tegelvikens hamn och Fåfängan har historiskt varit en viktig plats genom hamnens 500 år långa historia som platsen sjöfartsverksamhet och Fåfängans viktiga höga punkt som plats för övervakning av Stockholms inlopp.

Samhällshistoriskt värde

Verksamheterna vid Tegelvikens hamn är viktiga förståelsen för Stockholms som sjöfartsstad. Fåfängan som strategisk plats lämpligt för övervakning av Stockholms inlopp.

Miljöskapande värde

Fåfängan och Åsöberget med gröna bergsformationer som en viktig del av skärgårdslandskapet i Stockholms inlopp.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

\* Tegelviken som en viktig del av Stockholms historia som hamnstad.

\* Fåfängan har historisk haft en viktig roll vid i Stockholms försvar.

\* Fåfängan och Åsöberget är en viktig del av skärgårdslandskapet och värdefullt för upplevelsen av detta i Stockholms inlopp.

Södermalms naturliga skärgårdslandskap är väl synlig från inloppet till Stockholm och har hög känslighet för förändringar. Ny skymmande bebyggelse eller ändring av landskapet kan medföra förändringar för upplevelsen vid inloppet till Stockholm.



Vy över östra Södermalm från Kastellholmen.



Stockholms siluett, vyer, blickfång och utsiktspunkter

Stockholms siluett har utifrån naturlig topografi och bebyggelse anpassad till landskapets former gestaltats under en lång tid. Stockholms siluett karaktäriseras i staden av en jämnhög bebyggelsemassa i fem våningar med ett sammanhållet småbrutet taklandskap och uppstickande kyrktorn. Söders höjder med förkastningsbrant, berg, bebyggelse och kyrktorn en från vattnet en särpräglad siluett är som är ett karaktäristiskt inslag i Stockholm.

I Stockholm finns möjligheten att från olika utsiktsplatser få uppleva stadens stadsdelar ur olika perspektiv och panoramautsikter med viktiga blickfång. I Stockholm upplevs stadens siluett, utsiktsplatser och vyn över staden som ett särskilt viktigt karaktärsdrag. Också siktlinjer mellan platser, byggnader och fondmotiv är viktiga element. Särskilt Söders höjder har särskilt värdefulla utsiktsplatser med fina vyer över staden och vattnet.

Dokumentvärden och Upplevelsevärden

Sammantaget följer stadsdelens bebyggelsemassa landskapets nivåer vilket utgör en del av Stockholms karaktäristiska siluett. Även Åsöbergets bergsplåta med bebyggelse och Fåfångans höga berg bidrar till Södermalms siluett som är ett karaktäristiskt inslag för Stockholm. Åsöbergets siluett med sluttning upplevs som stadsdelens avslutning mot öster vilket är viktigt för uppfattningen av stadsdelen Södermalms utbredning. På östra Södermalm är Sofia kyrka, på Vitabergens högsta punkt, ett dominant och viktigt inslag i Stockholms siluett. Sofia kyrka är även ett värdefullt blickfång i olika siktlinjer.

Åsöberget är inte enbart ett värdefullt inslag i Stockholms siluett utan är även en viktig utsiktsplats. Från Åsöberget kan man uppleva värdefulla vyer ut över staden och vattnet, mot Fåfångans berg och även ut över Södermalm, Danviksklippan, Hammarby med Hammarbybacken och Globen som blickfång. Också Fåfången är en viktig utsiktsplats i stadsdelen med möjlighet att uppleva värdefulla vyer över staden, vattnet och Södermalm.

Vita bergen är en viktig utsiktsplats på Södermalm. Från Vita bergen är det möjligt att uppleva värdefulla vyer över, särskilt över södra och västra Södermalm.

Arkitektoniskt värde

Stadsdelens bebyggelse följer i huvudsak den naturliga topografin vilken ingår som en del av Stockholms karaktäristiska siluett. Åsöberget och Fåfången med karaktäristiska bergsformationer ingår som en värdefull del av Södermalms siluett. Sofia kyrka är ett dominant och värdefullt blickfång och ingår som en del i Stockholms siluett.

Miljöskapande värde

Stadsdelens siluett och blickfång ingår som värdefulla delar för upplevelsen av stadens och stadsdelens karaktäristiska. Utsiktsplatser som Åsöberget och Fåfången med vyer och blickfång ingår är värdefulla för stadsdelen och är ett viktigt karaktärsdrag för Stockholm.

Symbolvärde

Stockholm siluett är en karaktäristisk för Stockholm och en symbol för staden. Stadsdelens bergsformationer och bebyggelse är en del av denna.



Vy från Fåfången över kvarteret Persikan.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet/Känsligt

\* Åsöberget och Fåfången med bebyggelse ingår som en värdefull del av Södermalms siluett som är viktig för upplevelsen av Stockholms särdrag.

\* Fåfången som viktig utsiktsplats.

\* Åsöberget som viktig utsiktsplats.

\* Vita bergen som viktig utsiktsplats.

\* Sofia kyrka som viktigt inslag i Stockholms siluett och ett viktigt blickfång.

\* Punkthusen på Danviksklippan, Henriksdalsbergets bebyggelse, Hammarbybacken och Globen ingår som blickfång i staden och är väl synliga från delar av Stockholm och Södermalm.

Stockholms karaktäristiska siluett har en hög känslighet för förändringar. Siluetten ska bevaras och ny bebyggelse anpassas till denna.

Vid förändringar av Stockholms siluett ska nya inslag utföras med höga krav på arkitektonisk utformning och kvalitet genom det tillkommande inslaget till siluetten i framtiden.

Fåfången och Åsöberget har, genom de för stadsdelen viktiga utsiktsplatserna med möjlighet till fria blickar över stadens vattenrum och staden, en hög känslighet för förändringar. Även utsiktsplatsernas vyer över Södermalm med Danviksklippan, Hammarbybacken och Globen som blickfång är känsliga för förändringar.

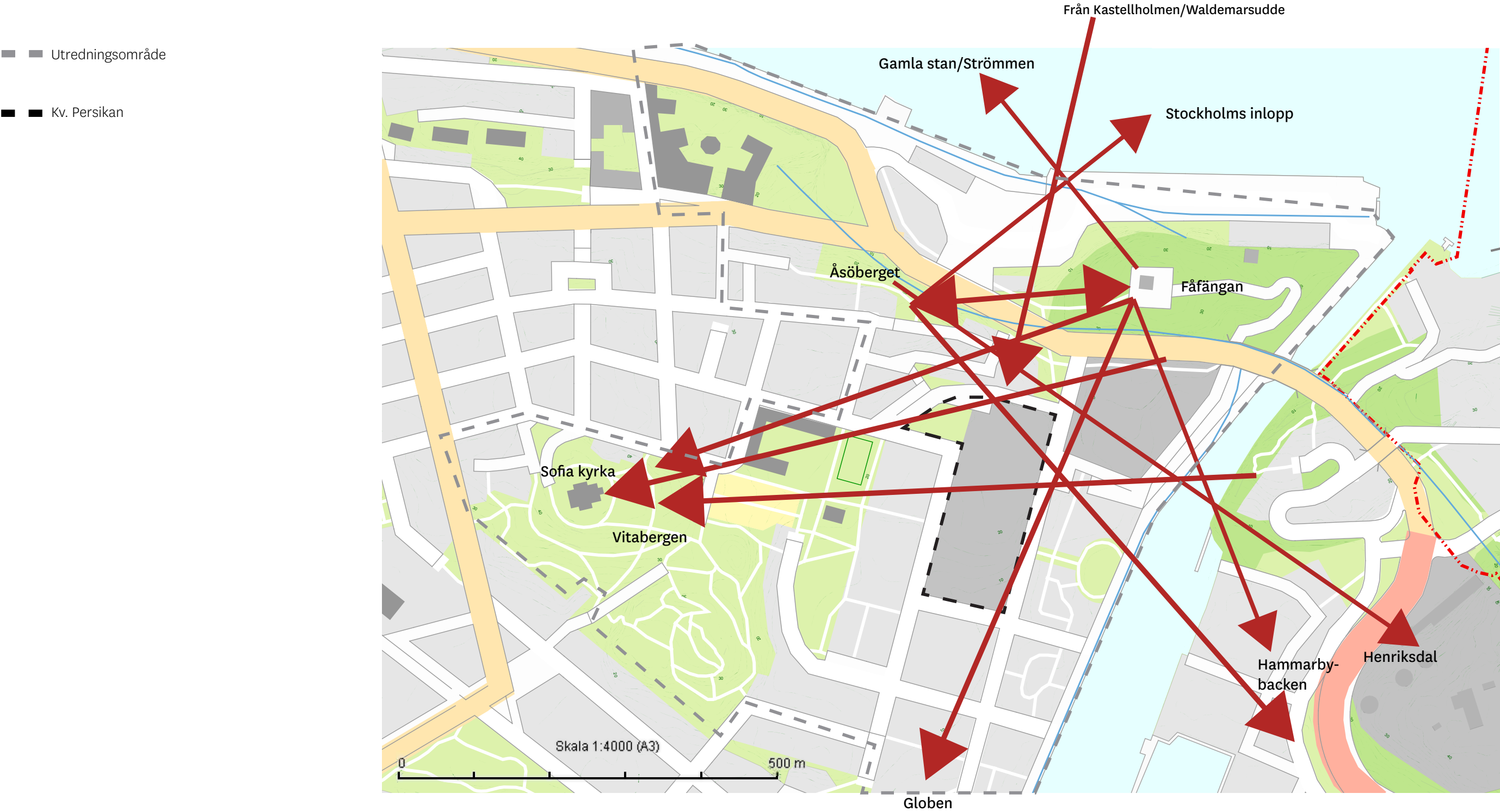
Vid förändringar av vyn bör nya inslag utföras med anpassning till stadsdelens befintliga höjd, enstaka avvikande höga byggnader kan tålas. Värdefulla blickfång är känsliga för ändringar och bör bevaras.

Vita bergen är en viktig utsiktsplats och har hög känslighet för ändringar.

Sofia kyrka är ett särskilt viktigt inslag i Stockholms stadsbild genom sitt dominerande höga läge väl synlig i staden. Sofia kyrka ingår som ett viktigt inslag till Stockholms siluett och som är ett viktigt blickfång med hög känslighet för förändringar.



Karta över värdefulla vyer, utsikter och blickfång i stadsdelen kring kvarteret Persikan





# Tidig bebyggelse på malmarna

## Åsöberget och Vitabergen

Åsöberget och Vita bergen på Södermalm bevarar samla- de exempel på den trähusbebyggelse för arbetare som uppstod på Södermalms utkanter i topografisk besvär- liga lägen under 1700- och 1800-talen. Byggnaderna uppfördes i små volymer, små rum med låga takhöjder och representerar ett byggnadsskick och levnadsförhållande för de minst privilegierade i stadens utkanter. Åsöberget och Vitabergen beboddes i hög grad av arbetare vid stadsdelens fabriker och i hamnens verksamheter. Många av Vitabergens trähus revs då Vita bergsparken anlades vid 1800-talets slut men bevarar en del stugor, de flesta från 1700-talet.

### Dokumentvärden och upplevelsevärden

Bebyggelsen på Åsöberget är ett av Stockholms stads största sammanhängande äldre trähusområden med bebyggelse från tidigt 1700-tal och 1800-tal och är typisk för den bebyggelse som uppfördes vid tiden i stadens utkanter.

Den enkla bebyggelsen uppfördes av arbetarfamiljer vilka hade sina arbetsplatser i områdets industrier och sjöfart och visar en bebyggelsemiljö som tydligt berättar om enkla människors boendeförhållande och byggnadsskick.

Åsöberget är ett fint exempel på Södermalms småskaliga bebyggelse från tiden och har stora upplevelsemässiga värden.

Vita bergens småskaliga bebyggelse från 1700- och 1800-talen är goda representanter för byggnadsskick och levnadsförhållande som rådde på Södermalms utkanter i äldre tider. De små ålderdomliga trähusen omgivna av plankomgårdade trädgårdar och grusade gränder berättar om Vita bergens äldsta bebyggelse och bildar en miljö som har är stort upplevelsemässiga värden i Vita bergen.

### Byggnadshistoriskt värde

Bebyggelsen är exempel på byggnadsskick i äldre tider.

### Socialhistoriskt värde

Åsöberget och Vitabergens bebyggelse är representativa exempel på Stockholms enklare bebyggelse och om levnadsförhållande för stadens mindre bemedlade under den period i Stockholms historia.

### Miljöskapande värde

Åsöberget och Vitabergen utgörs av sammanhållen äldre enkel bebyggelsemiljö med stora upplevelsemässiga värden.

### Sällsynthet

I Stockholm har de större delarna av den äldsta enkla bebyggelsen rivits till förmån för modern bebyggelse. Åsöberget och Vita bergens bebyggelse är två av få beva- rade exempel på stadens äldsta äldre bebyggelse.



Bebyggelse på Åsöberget, Åsögatan.

### Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

### Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

### Hög känslighet

\* Åsöberget är ett av Stockholms stads största sammanhängande äldre trähusområ- den med bebyggelse från tidigt 1700-tal och 1800-tal.

\* Vita bergen är ett av Södermalms tidigaste områden med trähusbebyggelse för arbetare men även malmgårdar från de förmögnare skikten i Stockholm uppförda under 1700- och 1800-talen.

Åsöberget är typiskt för den bebyggelse som uppfördes i stadens utkanter under perioden och har hög känslighet för förändringar.

Endast mindre kompletteringar kan utföras för enskilda fastigheters behov. Vid kom- pletteringar ska stor hänsyn till de befintliga byggnadernas volym så att bebyggelseområ- dets historiska karaktär bibehålls.

Vita bergens bevarade tidiga bebyggelse är av stort värde för Stockholms bebyggelsehistoria och helhetsmiljön i Vita bergen och har hög känslighet för förändringar. Endast mindre kompletteringar kan utföras för enskilda fast- igheters behov. Vid kompletteringar ska stor hänsyn till de befintliga byggnadernas volym så att bebyggelseområdets historiska karak- tär bibehålls.



Malmgårdarna

Under den s.k. malmgårdsepoken under 1700-talet uppfördes lantliga herrgårdar av välbärgade stockholmare som sommarnöjen och för odling till hushållet och försäljning på Stockholms malmar. Av malmgårdarna uppfördes flera av kända arkitekter i tidstypisk arkitektur och satte prägel på stadens lantliga delar under 1700- och 1800-talen. På östra Södermalm uppfördes bl.a. Hedbergs malmgård på Åsöberget år 1711, Hovings malmgård vid Tegelviksgatan omkring 1770, Patons malmgård vid Fåfången år 1774 samt Werner Groens malmgård omkring 1700 i Vita bergen.

Dokumentvärden och upplevelsevärden

Malmgårdarna är exempel på hur malmarna under 1700- och 1800-talen bebyggdes med sommarnöjen och för nyttodling till husbehov och försäljning av förmögna stadsbor. Malmgårdarna har vanligen ett högklassigt arkitektoniskt utförande och är viktiga för förståelsen för malmarnas bebyggelseutveckling och har stora arkitektoniska värden. Gårdarnas trädgårdar var en väsentlig del av en malmgård och är viktiga för förståelsen av malmgårdarnas funktion och upplevelsen av malmgården som miljö.

Arkitekturhistoriskt värde

Malmgårdarnas huvudbyggnader är välbevarade exempel på sin tids arkitektur.

Byggnadshistoriskt värde

Malmgårdarna berättar om malmgårdsepoken i Stockholm och är en del av stadens bebyggelsehistoria.

Samhällshistoriskt värde

Malmgårdarna berättar om hushållningsförhållanden i äldre tider.

Personhistoriskt värde

Malmgårdarna berättar historier om personer av intresse för Stockholms historia.

Arkitektoniskt värde

Malmgårdarnas välbevarade arkitektur har arkitektoniska värden.

Miljöskapande värde

Malmgårdar med välbevarade trädgårdar har stora upplevelsemässiga värden.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet/känsligt

\* Malmgårdar är en viktig del av Stockholms bebyggelseutveckling och har vanligen en stadsmässig och högklassig arkitektur. Gårdarna hör till Stockholms tidigaste förindustriella bebyggelse och är värdefulla för förståelsen för malmarnas bebyggelseutveckling.

De i området bevarade huvudbyggnaderna från malmgårdar som Hovings malmgård, Hedbergs malmgård, Patons och Werner Groens malmgårdar har arkitekturhistoriska och arkitektoniska värden och har hög känslighet för förändringar.

Malmgårdarnas fasader har hög känslighet för förändringar och ska behandlas med stor varsamhet om byggnadernas särdrag och värde.

Bevarade malmgårdsträdgårdar är viktiga för förståelsen för malmgårdarnas funktion och har stora miljöskapande värden. Välbevarade malmgårdsträdgårdar har hög känslighet för förändringar. Eftersatta eller mindre bevarade rester av malmgårdsträdgårdar är känsliga för förändringar. Sådana har stor utvecklingspotential genom möjligheten till upprustning för att förstärka förståelsen för malmgårdarnas historia och funktion.



Hedbergs malmgård på Åsöberget.



Hovings malmgård vid Tegelviksgatan.



# Stockholm som industri- stad

Stockholms utveckling till industristad påbörjades redan under 1600-talet. Under 1700- och 1800-talet etablerades flera manufakturer med en omfattande textiltillverkning men även tobaks- och bryggerinäringen var betydande. Efter industrialismens genombrott utvecklades verksamheterna med mekaniska verkstadsindustrier och stora påkostade industribyggnader uppfördes bl.a. till bryggerierna. Omkring sekelskiftet blir stadens tomter för små och många industrier flyttade ut från innerstaden för nyetablering på rymliga tomter utanför staden. I staden revs de gamla industribyggnaderna eller så fick de nya funktioner.

## Barnängen

I Barnängsområdet på östra Södermalm etablerades en manufaktur för textiltillverkning redan år 1691. Verksamheten utvecklades till Sveriges största textilproducent och blev Stockholms största arbetsplats. Barnängen kom vid 1800-talets mitt att påbörja tillverkning genom mekaniska vävstolar driven av ångkraft. Efter att ha utökat tillverkningen med produktion av bomullstyger övertog Stockholms Bomullsspinneri och Väveri AB fastigheten Barnängen. År 1916-17 uppfördes en större industribyggnad för ett bomullsspinneriet i området efter ritningar av arkitekten Cyrillus Johansson. Verksamheten fortsatte i området fram till år 1952. Fastigheten har idag minskat till sin utbredning men bevarar idag inom en fastighet en samlad miljö som bl.a. rymmer bostäder, kontor och fabriks- hus från 1700- och 1800-talen och en herrgårds- byggnad i rokoko från 1767-69 samt den stora bomulls- spinneribyggnaden från 1917.

## Dokumentvärden och upplevelsevärden

Östra Södermalm har en månghundraårig historia som ett område för manufakturer och industriell verksamhet. Barnängens gård är ett tidigt exempel på de textilmanu- fakturer som etablerades Södermalm och är en av stadens mest betydelsefulla historiska industrimiljöer. Genom den tidiga etableringen och den långa kontinuiteten och omfattningen i området utgör Barnängenn en viktig del av stadens industri-, samhälls- och byggnadshistoria.

Bomullsspinneriet som uppfördes under 1916-17 utgör ett tillägg till verksamheten och är ett exempel på större industribyggnader som uppfördes i staden vid tiden.

## Arkitekturhistoriskt värde

Barnängens herrgårdsbyggnad och Stockholms bomulls- spinneri är mycket välbevarade exempel på kända arkitek- ters verk.

## Samhällshistoriskt värde

Verksamheten vid Barnängen var omfattande och berättar om den stadens utveckling och framväxt.

## Personhistoriskt värde

Verksamheten vid Barnängen och dess byggnader är förknippade med personer av intresse för Stockholms historia.

## Arkitektoniskt värde

Bebyggelsen är välbevarad sedan byggnadstiden och har stora arkitektoniska värden.

## Miljöskapande värde

Den förindustriella välbevarade miljön i kvarteret Barn- ängen är ovanligt sammanhållen och skapar sammantaget en äldre miljö med stora miljöskapande värden.

## Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

## Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

## Hög känslighet

\* Kvarteret med Barnängens gård utgör en ovanligt välbevarad samlad miljö med herr- gårdsliknande huvudbyggnad, kontor, fabriks- hus och bostäder från i huvudsak 1700-talet.

\* Bomullsspinneriet är bevarad från den ursprungligen mer omfattande industrimiljön och har arkitekturhistoriska värden.

Hela kvarteret med byggnader har hög känslighet för förändringar och ska behandlas med stor varsamhet om miljön och byggnadernas särdrag och värde.

Spinneribyggnaden har samhälls-, industri- och arkitekturhistoriska värden och ska stor behandlas med stor varsamhet om byggnadernas särdrag och värde.



Huvudbyggnaden vid Barnängens gård.



Fabriksbyggnad för Stockholms Bomullsspinneri.



Gröna gården

Under 1840-talet flyttade tillverkningen vid Liljeholmens stearinfabrik till Hovings malmgård på östra Södermalm. Vid malmgården uppfördes kompletterande tillverkningslokaler och på Åsöbergets sluttning uppfördes år 1854 den s.k. Gröna gården som bostäder för arbetare vid fabriken. Byggnaden utfördes efter ritningar av den välkände arkitekten Johan Fredrik Åbom. Verksamheten fanns kvar fram till 1970-talet då tillverkningen flyttade till Oskarshamn. Med undantag för företagets arbetarbostad Gröna gården finns inga fabriksbyggnader kvar efter verksamheten vid Liljeholmens stearinfabrik.

Dokumentvärden och upplevelsevärden

Gröna gården är ett mycket värdefullt exempel på de arbetarbostad som uppfördes till områdets verksamheter på Södermalm under 1800-talets mitt. Byggnaden är uppförd i en traditionell arkitektur efter ritningar av en av landets mer välkända arkitekter. Gröna gårdens väl synliga läge på Åsöbergets sluttning omgiven av höga uppväxta träd i en parkliknande miljö har stora upplevelsemässiga värden.

Arkitekturhistoriskt värde

Gröna gården är uppförd efter en av Sveriges mest kända arkitekter.

Socialhistoriskt värde

Gröna gården berättar som arbetares förhållanden i äldre tider.

Arkitektoniskt värde

Gröna gården bevarar en 1800-talsmässig traditionell arkitektur.

Miljöskapande värde

Gröna gården är en välbevarad solitär byggnad på Åsöbergets sluttning som omges av parkträd och andra anläggningar som sammantaget har stora miljöskapande värden.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

\* Gröna gården är bevarad efter verksamheten vid Liljeholmens stearinfabrik som under en lång period verkade på östra Södermalm. Gröna gården återstår som ett värdefullt exempel på de arbetarbostad för flera familjer som uppfördes i stadsdelen. Gröna Gården är ett verk av arkitekten Johan Åbom och omfattas av arkitekturhistoriska värden.

Av fabriksmiljön återstår endast Hovings malmgård och Gröna gården varför den industriella miljön inte går att uppfatta.

Byggnaden omfattas av samhälls- och arkitekturhistoriska värden och har hög känslighet för förändringar och ska behandlas med stor varsamhet om byggnadens särdrag och kulturhistoriska värde. Gröna gården har idag ett solitärt väl synligt läge och bör inte byggas för eller skymmas.



Gröna gården.





# Stockholm blir storstad

Vid 1800-talets slut lades Lindhagensplanen ut över Stockholms malmar som tillsammans med tidens byggnadsordning bidrog till den klassiska stenstadens framväxt och som idag präglar stora delar av malmarnas stadsmiljö. I och med att staden växte flyttade stadens gräns längre från den centrala staden. Ett stort antal stenhus i fem våningar uppfördes under 1800- och det tidiga 1900-talets kraftiga tillväxtperiod. Byggnaderna uppfördes med tidstypiskt dekorerade fasader som idag förknippas med den klassiska stenstaden. Samtidigt ökar den offentliga byggnadsverksamheten för den växande befolkningen. Monumentala sjukhus, skolor och institutionsbyggnader uppförs i snabb takt, vanligen efter ritningar av välkända arkitekter.

## 1800-talets stadsplanestruktur och esplanaderna

På östra Södermalm fullbordades inte planen till sin helhet. I området lades rätvinkliga kvarter och gator ut med en allékantad esplanad (Ringvägen) som en förlängning genom Vita Bergen ned till Folkungagatan, men kom inte att färdigställas.

Stenstadens bebyggelse kom att uppföras fram till kvarteret Gruvan under 1900-talets första decennier efter stadsplanens rätvinkliga kvarter. Sofia skola förlades till kvarteret Malmen. Kvarteren öster om kvarteret Gruvan och Malmen kom inte att bebyggas enligt stadsplanen.

### Dokumentvärden och upplevelsevärden

Stenstadens bebyggelse på östra Södermalm fram till kvarteret Gruvan utgör en stark årsring på östra Södermalm. Den samlade bebyggelsen i slutna kvarter är typiska för den klassiska stenstaden och har stora arkitektoniska och stadsbildsmässiga värden. Kvarteret Gruvan är ett representativt exempel på den klassiska stenstaden och utgör en tydlig front mot stadsdelens östra sida.

### Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

### Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

### Hög känslighet

\* Den idag avläsbara stadsplanen och den klassiska stenstaden uppförd under ett par decennier efter 1880-års stadsplan är ett viktigt särdrag för Stockholm.

På östra Södermalm präglas stadsdelen av 1800-talets stadsplanestruktur och den klassiska stenstadens bebyggelse fram till den tänkta boulevarden Ringvägens sträckning.

Stenstadens karaktäristiska struktur med gatusträckningar, kvartersformer och bebyggelsens höjd och volym med tidstypiska fasader har hög känslighet för förändringar.

Inom den klassiska stenstaden ska stor hänsyn tas till den befintliga stadsplanestrukturen och byggnadernas ursprungliga arkitektur och med varsamhet om byggnadernas särdrag och kulturhistoriska värde.



Kvarteret Gruvan vid Bondegatan (tidigare Ringvägens sträckning).



Kvarteret Gruvan vid Skånegatan/Bondegatan (tidigare Ringvägens sträckning).



Den offentliga och demokratiska staden

Vid 1800-talets slut kom den offentliga byggnadsverksamheten i gång i Stockholm. Ett stort antal byggnader för som sjukhus, skolor och institutioner uppförs.

Dokumentvärden och upplevelsevärden

Sofia skola är stadsdelens skolbyggnad som uppfördes under åren 1907-10 efter arkitekten Konrad Elmeús i monumental tidstypisk arkitektur.

Arkitekturhistoriskt värde

Sofia skola är ett väl bevarat verk av arkitekten Konrad Elmeús.

Samhällshistoriskt värde

Skolan berättar om stadens offentliga byggnation av stora skolbyggnader vid tiden.

Arkitektoniskt värde

Skolan har en välbevarad tidstypisk arkitektur och omfattas av höga arkitektoniska värden.

Miljöskapande värde

Skolan är med sin välbevarade arkitektur ett viktigt inslag i stads- och gatubilden på östra Södermalm.

Symbolvärde

Skolbyggnaden är en symbol för skolväsendet i Sofia församling på östra Södermalm.

Traditionsvärde

Sofia skola har under 100 år används för undervisning och har lång kontinuitet i användning.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

\* Sofia skola är stadsdelens monumentala skolbyggnad uppförd omkring sekelskiftet och har en välbevarade tidstypisk arkitektur.

Skolan omfattas av arkitekturhistoriska och arkitektoniska värden och har hög känslighet för förändringar.

Byggnadens arkitektur och arkitektoniska värden ska behandlas med stor varsamhet och dess särdrag och kulturhistoriska värde.



Sofia skola vid Bondegatan.



## Det gröna Stockholm

Det gröna Stockholm har sina rötter ned i medeltiden då befolkningen odlade framförallt köksväxter till husbehov. Klostren och det kungliga slottet hade egna större trädgårdar.

På 1600-talet började adeln bygga plats på malmarna. Palatsen omgavs av trädgårdsanläggningar enligt ideal hämtade från kontinenten.

På 1700-talet övertogs byggandet av malmgårdar med trädgårdar av stadens förmögna borgerskap. Ägorna var ofta mycket vidsträckta och omfattade både odlingar och lustträdgårdar. Staden uppmuntrade till trädplanteringar då träd ansågs hälsosamma och samtidigt försvårade eldens framfart.

På 1800-talet slog den offentliga parken igenom. År 1869 fick Stockholm sin första stadsträdgårdsmästare vilket befäste den vikt staden lade vid gröna inslag i stadsplaneringen. Vid den här tiden anlades de så kallade bergsparkerna, där Vitabergsparken är en. Syftet med parkerna var att förbättra de hygieniska och sanitära förhållandena. Parkerna anlades i svårbebyggda lägen och efter ett naturligt ideal med inhemska trädslag, slingrande gångar och utsiktsplatser.

Under 1930- och 40-talen fick parker och grönområden samma betydelse som byggnaderna. Den så kallade Stockholmsstilen utvecklades av stadsträdgårdsmästare Holger Blom och arkitekt Erik Glemme. Vid denna tid byggdes Tengdahlsparken med lekplats och plaskdamm.

Under 1960- och 70-talen ersattes den tidigare omsorgen om marken mellan husen med ett större perspektiv där luften och fria utsikter prioriterades. Vid denna tid tillkom bebyggelsen i kvarteret Fikonet, öster om Tengdahlsparken.

Under 1900-talets senare hälft anlades få parker och gröonstråk i Stockholm. På östra Södermalm byggdes Norra Hammarbyhamnen med Mandelparken och upprustade kajpromenader.

Dagens gröna Stockholm är framsprunget ur de topografiska förutsättningarna med bergknallar och mycket vatten, men också i mycket hög grad ur de höga ambitioner staden hade på 1800- och 1900-talen vad gäller

grönska i staden. På östra Södermalm finns fler trädgårdar och parker av vikt för stadens gröna kulturarv.

### Åsöberget

Åsöberget är ingen anlagd bergspark och har en naturlig växtlighet. På bebyggelsens hägnade tomter har trädgårdstäckor anlagts och är en viktig del av den samlade helhetsmiljön. Täpporna är ofta omgivna av plank och inte tillgängliga för allmänheten.

#### Trädgårdshistoriskt värde

Enkla trädgårdstäckor berättar om odling och växtmaterial för arbetare i äldre tid.

#### Miljöskapande värde

Åsöbergets naturliga växtlighet och bevarade trädgårdstäckor har stora miljöskapande värden.

#### Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

#### Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket

Kulturhistoriskt värde av vikt för staden

Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

#### Hög känslighet

Åsöbergets bergsformation med naturlig grönska och trädgårdstäckor på bebyggelsens hägnade tomter är en viktig del av den samlade helhetsmiljön.

Åsöbergets naturliga växtlighet och de trädgårdstäckor har hög känslighet för förändringar.



Ovan: Åsöbergets bebyggelse är uppförd på en naturlig bergsformation med växtlighet. På tomterna har trädgårdstäckor anlagts. Nedan: Åsöberget vid hörnet Sägargatan/Åsögatan.





Fåfängen

Fåfängen är Södermalms östligaste utpost. Fåfängans historia går tillbaka ända till 1600-talet då Danviks skans anlades på platsen.

Fåfängen var en gång en del av den stora Patons malmgård som ligger kvar mot vattnet vid bergets fot.

Idag är Fåfängen en utsiktsplats med restaurang och café. Platsen ramas in av formklippta lindar som står i fin kontrast med bergets naturliga vegetation. De formklippta lindarna berättar om Fåfängen som en del av en nu försvunnen trädgårdsanläggning.

**Trädgårdshistoriskt värde**  
Fåfängans formklippta lindar berättar om en äldre trädgårdsanläggning.

**Arkitektoniskt värde**  
Den klippta lindplanteringen har en arkitektoniskt utformning.

**Miljöskapande värde**  
Fåfängans naturliga grönska och lindplantering har miljöskapande värden.

Kulturhistorisk klassificering  
Riksintresse – Värdekärna

**Viktning av kulturhistoriskt värde**  
Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

**Hög känslighet**  
Fåfängans naturliga grönska och formklippta lindplantering är ett väl synligt och karaktäristisk särdrag för bergshöjden och har hög känslighet för förändringar.



Utsikt från Fåfängen över staden.



Vy över Tegelviken och Fåfängen. G. Cronquist, 1937, [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



Malmgårdarnas trädgårdar

Av stadsdelens malmgårdar finns kring Hovings malmgård fortfarande spår av den gamla trädgårdsanläggningen med fruktträd och uppväxta träd. Dessa spår är en väsentlig del av malmgården som miljö och viktiga för förståelsen av malmgårdarnas funktion och miljö.

Av trädgårdarna kring Hedbergs och Patons malmgårdar finns idag mycket lite kvar.

Vid Walter Groens trädgård i Vita bergen finns ett exempel på en mycket väl bevarad malmgårdsträdgård.

**Trädgårdshistoriskt värde**  
Bevarade rester av en äldre trädgårdsanläggning berättar om trädgården som en viktig del av malmgårdarnas funktion.

**Miljöskapande värde**  
Uppvuxna träd och fruktträd är viktiga miljöskapande inslag vid en malmgård.

**Kulturhistorisk klassificering**  
Riksintresse – Värdekärna

**Viktning av kulturhistoriskt värde**  
Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

**Hög känslighet**  
Bevarade spår av trädgårdsanläggningar är viktiga för malmgårdarnas helhetsmiljö. Malmgårdarnas trädgårdsanläggningar är bevarade i olika utsträckning. Den utbredning och växtlighet som finns kvar är viktiga delar av malmgårdarnas historiska miljö och har hög känslighet för förändringar.

Malmgårdarnas trädgårdsanläggningar är ett viktiga för förståelsen för gårdarnas historiska funktion och miljöskapande värden. Vid förändringar av malmgårdarnas trädgårdar ska hänsyn tas till ursprungliga växtmaterial och möjligheter finns att utveckla trädgårdarna till värdefulla inslag i stadsmiljön för att stärka malmgårdarnas upplevelsemässiga värden.



Trädgård vid Hovings malmgård.



Gröna gården

Gröna gården står idag i en parkmiljö med trädgårdsmurar och höga uppvuxna träd som ger en fin inramning till byggnaden. Parkmiljön kring byggnaden är av vikt för upplevelsen av miljön kring byggnaden.

Miljöskapande värde

Träd och andra trädgårdsanläggningar har miljöskapande värden.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

Höga uppvuxna träd och andra anläggningar av vikt för gårdens helhetsmiljö.

Gröna gårdens bevarade spår av en park-anläggning har miljöskapande värden till byggnaden och har hög känslighet för förändringar.



Parkanläggning vid Gröna gården.



Kvarteret Barnängen

Barnängens gård är en väl samlad industrimiljö med fabrikslokaler, arbetarbostäder, portvaktbyggnad, uthus och huvudbyggnad. Huvudbyggnadens trädgård finns delvis bevarad på huvudbyggnadens sydsida.

Trädgårdshistoriskt värde

Bevarade träd som ingått i en allé och andra träd berättar om en äldre planerad trädgårdsanläggning.

Miljöskapande värde

Uppvuxna träd har miljöskapande värden.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

Bevarade träd från en planerad trädgårdsanläggning vid gården är av vikt för helhetsmiljön.

De bevarade träden från en större trädgårdsanläggning är stor vikt för kvarterets miljöskapande värden och har hög känslighet för förändringar.



Trädgårdsanläggning vid Barnängens gård. Foto: Ingrid Johansson, 2009, [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



Barnängens gård. Foto: Ingrid Johansson, 2009, [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



Bergsparken Vitabergen

Vitabergsparken anlades i slutet av 1800-talet och är en av Stockholms bergsparker från denna tid. Bergsparkerna var en viktig del av Lindhagenplanen.

Bergsparkerna är unika för Stockholm, någon motsvarighet finns inte i någon annan svensk stad. I parken finns bevarad äldre bebyggelse. Musikpaviljongen i parken är den enda som är kvar av de paviljonger som byggdes i bergsparken. Vegetationen i Vitabergsparken är ett exempel på det sena 1800-talets naturlika parkideal.

Parkhistoriskt värde

Vita bergen som bergspark berättar om det sena 1800-talets parkideal.

Miljöskapande värde

Vita bergens grönska och växtlighet har stora miljöskapande värden i parken.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

Vitabergsparkens grönska och växtlighet är av stor vikt för parkens helhetsmiljö.

Vitabergsparkens som bergspark anlagd under 1800-talets slut har parkhistoriska och upplevelsemässiga värden och har hög känslighet för förändringar.



Vitabergsparken.



Barnängens koloniträdgård

Barnängens koloniträdgårdar ligger i nordöstra delen av Vitabergsparken. Barnängens koloniträdgårdsförening bildades 1906 och var en av de första i Stockholm. Området är idag bara en liten rest av det ursprungliga koloniområdet som sträckte sig ända ner till Hammarby sjö. Området är karaktäristiskt för äldre koloniområden med grusade gångar och trästaket mellan lotterna och det allmänna. Många av stugorna är original från början av 1900-talet.

Samhällshistoriskt värde

Barnängens koloniträdgård berättar om en tid i stadens historia då områden avsattes för trädgårdsodling.

Socialhistoriskt värde

Koloniträdgårdar avsattes för det lägre sociala skiktet för att göra trädgårdsodling möjlig för alla.

Trädgårdshistoriskt värde

Koloniområden berättar om trädgårdsodling i äldre tider.

Arkitekturhistoriskt värde

Stugorna i Barnängens koloniområde är uppförda efter typritningar av bl.a. Ragnar Östberg och Lars Israel Wahlman i tidstypisk arkitektur.

Miljöskapande värde

Stugor med tomter omgivna av trästaket och grusade gångar bildar en helhetsmiljö med miljöskapande värden.

Kulturhistorisk klassificering

Riksintresse – Värdekärna

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för riket  
Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Hög känslighet

Koloniområdets helhetsmiljö med tidstypiska stugor och miljöskapande inslag som grusade gångar, plank och staket.

Barnängens koloniområde i Vitabergsparkens sluttande utkant är karaktäristisk för tidens egenhemsområden har samhälls-, social- och arkitektur- och trädgårdshistoriska värden och har hög känslighet för förändringar.



Barnängens koloniträdgård. Foto: 2010, Barnängens koloniträdgårdsförening.



Tengdahlsparke

Tengdahlsparke anldes på 1930-talet i den så kallade Stockholmsstilen. Parke skulle inte bara vara ett grönt rum utan även innehålla sociala funktioner som lekplatser för barn i olika åldrar. Besökstrycket på parke är idag hårt på grund av tillkommande bostäder i området.

Parkhistoriskt värde

Tengdahlsparke med växtlighet och anläggningar berättar om 1930-talets parkideal.

Miljöskapande värde

Parkeens grönska och anläggningar är viktiga för bebyggelseområdets helhetsmiljö där byggnader och park planerades i ett sammanhang.

Kulturhistorisk klassificering

Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Viktning av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde av vikt för staden  
Kulturhistoriskt värde av vikt för närmiljön

Känsligt

Tengdahlsparkeens planering med växter och anläggningar.

Tengdahlsparkeens karaktäristiska tidstypiska parkanläggning har parkhistoriska och upplevelsemässiga värden och är känsligt för förändringar. Nya inslag i parke ska utföras med anpassning och hänsyn till den ursprungliga miljön.



Smalhus från 1930-talet vid Tengdahlsparke.



# Sammanfattning av kulturhistoriska värden

## Stockholms särdrag

Till stadsdelens värdefulla karaktäristiska hör den naturliga topografin med lägre dalgångar mellan uppstickande bergshöjder som Åsöberget, Vitabergen och Fåfången. I stadsdelen har bebyggelsen anpassats till de naturgeografiska förutsättningarna vilket är ett viktigt drag för stadsdelen. Upplevelsen av den naturliga topografin är avläsbar framförallt från vattnet och höga utsiktspunkter vilket är särskilt viktigt för stadens särdrag.

Den idag avläsbara naturliga topografin med den till terrängen anpassade bebyggelsen och uppstickande kyrktorn är av synnerligen stor vikt för upplevelsen av stadsdelens karaktäristiska siluett.

Till synnerligen värdefulla visuella kvaliteter i stadsdelen är utsiktsplatser och blickfång som Åsöberget, Fåfången och Vitabergen där staden och stadsdelen går att uppleva genom värdefulla vyer och utgör viktiga blickfång.

I kvarteret Persikan går, genom kvarteret Gruvans gränsande bebyggelse, att uppleva den klassiska stenstaden som uppfördes efter 1880 års stadsplan med räta gator och slutna kvarter med putsade femvåningshus (5 våningar samt bottenvåning och vind) som en följd av 1874 års byggnadsstadga. Den klassiska stenstaden med dess plan och bebyggelse är tydligt avläsbar och en karaktäristisk årsring för stadsdelen och är synnerligen viktig för närmiljön.

## Värdefulla bebyggda miljöer

Kvarteret Persikan gränsar till bebyggelse med olika karaktär från olika tidsepoker som berättar om stadsdelens stads- och bebyggelseutveckling och är viktiga spår i stadsdelens historia.

Stadsdelen i kvarteret Persikans närområde upplevs som relativt heterogent med inslag av bebyggelse från olika epoker i stadsdelens historiska utveckling. Spår från områdets tidigaste historia och utveckling som representeras av de förindustriella bebyggelse lämningarna och den småskaliga bebyggelse och malmgårdar som växte upp i området under 1700- och 1800-talen framstår

som synnerligen värdefulla och viktiga för förståelsen av stadsdelens uppkomst och framväxt.

Sofia skola och Sofia kyrka, tillkomna under sent 1800-tal, är särskilt viktiga byggnader i stadsdelens byggnadshistoria.

## Det gröna kulturarvet

Stadsdelens gröna kulturarv som planerade parker och trädgårdar har synnerligen stora park- och trädgårdshistoriska värden men även stora miljöskapande värden som i viktiga delar i värdefulla bebyggda miljöer genom att de bidrar till upplevelsen av en helhetsmiljö.



Utsikt från torn på Gröna lund mot Tegelviken/Mastshamnen. Foto: Ingemar Gram, 1968, [www.stockholmskallan.se](http://www.stockholmskallan.se)



# Enable - Aktivera

## Förhållningssätt avseende kulturhistoriska värden

Staden och stadsdelens befintliga värden bör ses som en resurs vid planering och utveckling av området. Vid nya tillägg bör de värdefulla karaktärsdragen och befintlig bebyggelse vara utgångspunkten så att kulturhistoriska värden inte förvanskas. Stadsdelens värdefulla byggnadsbestånd, gröna områden, gator och kvarter av vikt för stadsbilden och bör finnas kvar.

På östligaste Södermalm har den under en lång period framvuxna bebyggelsen bildat en förhållandevis heterogen miljö. Området karaktäriseras av en äldre kulturmiljö som till sin helhetsmiljö fragmentiserats av sentida storskaliga bostadsområden och byggnader. Den sammantagna äldre historiska miljön är svår att förstå och uppleva.

Vid planering och utformning av ny bebyggelse i området rekommenderas att man ta tillvara befintliga värden och anpassar ny bebyggelse till denna.

### Stadens anpassning till naturen

Den naturliga topografin bör bevaras. Ny bebyggelse bör anpassas till den naturliga topografin men även den omgivande bebyggelsens höjd.

### Stadens årsringar

Det äldsta gatunätet bör bevaras. 1800-talets stadsplanestruktur med kvarter, gator och alléer samt den bebyggelsemassa som uppfördes som en följd under decennierna kring sekelskiftet 1900 till före andra världskriget bör finnas kvar. Det är ett övergripande intresse att slå vakt om den klassiska stenstadens särprägel. Tidstypiska sammanhållna bostadsområden bör bevaras och tillkommande bebyggelse anpassas till denna.

### Stadens front mot vattnet

Fronten mot vattnet och Stockholms inlopp är av stor vikt för Stockholms särdrag. Ny bebyggelse som kan påverka vyn från vattnet bör noggrant övervägas. Ny bebyggelse ska anpassas och utföras med hänsyn till befintliga värden.

### Stockholms siluett

Stockholm och Södermalms siluett är en viktig del av Stockholms särdrag. Ny bebyggelse bör anpassas till denna och underordna sig den befintliga bebyggelsen. Ny bebyggelse bör inte byggas högre så att siluetten bryts på ett avvikande sätt.

### Vyer, blickfång och utsiktsplatser

Vyer, blickfång och utsikter är värdefulla för möjligheten att i Stockholm uppleva staden, vattnet eller karaktärsbyggnader från olika håll. Utsiktsplatser med möjlighet att uppleva vyer eller viktiga blickfång som karaktärsbyggnader bör inte skymmas eller byggas för.

### Tidig bebyggelse på malmarna

Stadsdelens tidigaste bebyggelse bör bevaras för framtida generationer att uppleva. För att de värdefulla bebyggelsemiljöerna i framtiden ska vara möjliga att förstå och uppleva är det av vikt att även omgivande gator, trädgårdar, parkmiljöer och andra i miljön värdefulla ingående delar finns kvar och underhålls. Ny bebyggelse bör inte uppföras inom en sådan bebyggelsemiljö utan anpassning till den befintliga bebyggelsen eller miljön. Ny bebyggelse bör inte uppföras direkt inpå en värdefull byggnad eller bebyggelsemiljö så att denna skymms eller byggs för. Ny bebyggelse bör hållas utanför ett respektavstånd så att den befintliga miljön i framtiden blir möjlig att uppleva.

### Det gröna Stockholm

Södermalms historiska parker och trädgårdar samt uppvuxen grönska bör tas tillvara. Gröna rum blir allt viktigare i en tätare stad och är värdefulla platser för stadens invånare.

### Staden som industristad

Stadsdelen har en lång kontinuitet som ett område för industriell verksamhet. Stadsdelens bevarade industrimiljöer bör bevaras för framtiden och ny bebyggelse ansluta till denna.

### Stockholm som storstad

1800-talets stadsplanestruktur och den klassiska stenstadens bostadshus och offentliga byggnader är ett viktigt karaktärsdrag för Stockholm. Nya gator bör ansluta och anpassas det befintliga gatunätet. Ny bebyggelse bör ansluta och anpassas till den befintliga bebyggelsen till höjd, volym, form- och materialverkan.



Vy över östra Södermalm från Kastellholmen.



Vy över östra Södermalm från Waldemarsudde på Djurgården.



## Förhållningssätt för ny bebyggelse i kvarteret Persikan

Ny bebyggelse bör följa den naturliga topografin och anpassas till det naturliga landskapet.

Ny bebyggelse bör inte bryta Stockholms siluett på ett avvikande eller främmande sätt.

Ny bebyggelse bör följa stadens traditionella skala och hålla en stadsmässig karaktär.

Ny plan för kvarteret bör utformas med sammanhållna kvarter med anslutning och anpassning till det befintliga gatunätet och kvartersstrukturen.

Ny bebyggelse bör uppföras med respektavstånd till befintlig kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Ny bebyggelse bör uppföras i en sammanhållen högkvalitativ arkitektur för vår tid.

Ny bebyggelse bör anpassas till den befintliga bebyggelsens höjd och inte byggas högre. Taklandskapet bör insorteras i det befintliga där enstaka mindre förhöjningar eller gavelmotiv kan förekomma.

Ny bebyggelse utformas med god anpassning i form, volym- och materialverkan så att den ansluter väl till befintlig bebyggelse.

Ny bebyggelse bör uppföras som stadskvarter med fasader i liv med gatan.

Ny bebyggelsen bör uppföras med begränsat antal balkonger mot gatan. Balkonger kan förläggas till gårdsfasader.

Ny bebyggelse planeras för verksamheter i gatuplan.



Vy över östra Södermalm från Fåfången.



# REFERENSER

Alla tiders Stockholm, Riksintressen för kulturmiljövården, Slovenien genom Italgraf Media, 2014

Arkitektur Stockholm – en strategi för stadens gestaltning, 2014

Digitala stadsarkivet

Digitala stadsmuseet

Kulturmiljölagen 1988:950 t.o.m. SFS 2014:694

Plan- och bygglagen 2010:900 t.o.m. 2014:1014

PM: Att tillgodose kulturvården och utveckla stadsmiljön i områden av riksintresse, Stockholms stads, stadsbyggnadskontor, mars 2014, redigerad i november 2014 som underlag för samråd

www.stockholm.se, ÖP 2010, Promenadstaden

www.stockholm.se, Stockholms byggnadsordning, Stockholms Öp 1999

www.raa.se, Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet

www.raa.se, FMIS, Riksantikvarieämbetet

www.stockholmskallan.se, Byggnadsinventeringar, foton, kartor,

Östra Södermalm, Strategi, parker, torg & anslutningar, Arbetsmaterial 141208, Stockholms stad